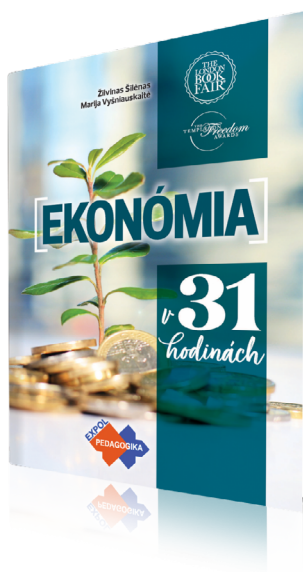

„Všetci argumentujú zachraňovaním ekonomiky, predovšetkým zamestnanosti.

Akosi sa zabúda na to najdôležitejšie - hodnota za peniaze. Ani núdzový stav, ani spustené tlačiarne ECB nás neopravňujú zabudnúť počítať.“

Radovan Ďurana

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia

/instituteINESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSe vydáva:

INESS - Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Vláda len včera predstavila **plán otvárania hospodárstva**. Nerobil som celoeurópsky prieskum, ale prekvapilo by ma, ak by sme neboli medzi poslednými. Pritom my v INESS sme už - nevydržiak pohľad na „pocitový“ manažment pandémie - na začiatku apríla zverejnili naše **COVID19 Manifest pre Slovensko**, kde sme vládu k takémuto plánu otvárania na základe kvantifikovateľných parametrov vyzývali. Toto stále aktuálne manifesto s podtitulom Ako by malo Slovensko v najbližších týždňoch postupovať nájdete na [strane 3](#). Na tomto mieste s nádejou oznamujem, že náš kolega Juraj Karpiš sa stal členom nového ekonomického krízového štábu.

Čakaním na Godota bolo aj čakanie na kľúčový vládny dokument: Programové vyhlásenie vlády. V médiách sme komentovali viaceré jeho oblasti, najmä tie týkajúce sa verejných financií, daní, dôchodkov, či hospodárskej politiky, deregulácie, školstva a iným témam, ktorým sa INESS venuje aj dlhodobo. Pozitívne hodnotíme napríklad daňovo odvodový paušál, univerzálnu živnosť, audit hlásení, záväzné stanoviská úradov, princíp 1-za-1 pri schvaľovaní nových regulácií, register regulácií, dereguláciu cien energií a ďalšie. Čo nám v PVV chýba je otvorené a jednoznačné prihlásenie sa k základným princípom fungujúceho trhového hospodárstva, ktoré musia byť rešpektované aj v kríze. Vety ako „Vláda SR vytvorí strategický dokument, ktorý zhodnotí kľúčové odvetvia hospodárstva posúdením parametrov potenciálnej úspešnosti jednotlivých odvetví hospodárstva v budúcnosti“ sú zdvihnutým ukazovateľom. Vláda nemá vyberať úspešné a neúspešné odvetvia, o takýchto veciach v trhovom hospodárstve rozhoduje len a jedine spotrebiteľ. Negatívne hodnotíme navrhované opatrenia v otázke sociálnych politík a podpory rodiny a očividnú snahu „pomáhať všetkým.“ (Nielen) v časoch, aké zažívame, je sľubovanie plošných a drahých sociálnych balíčkov nezodpovedné a navyše nepomôžu výrazne najzraniteľnejším a tým, ktorí to budú naozaj potrebovať - ľudia v

existenčných problémoch.

Koncepčnejšie sme sa pozreli na **zdravotníctvo**, ktorému sa v 121 stranovom materiáli ušlo 9 strán. Kolega Martin Vlachynský mu v médiách udelil **známku 3** a jeho hodnotenie predsavzatí vlády s názvom **Ako bude chutiť recept na zdravotníctvo?** si môžete prečítať na [strane 4](#).

Vašu pozornosť by som chcel na tomto mieste špeciálne upriamiť na dva aktuálne publikácie. Prvá - **Čo potrebuje naše školstvo (teraz, ale aj o dekádu)** hovorí o opatreniach v školstve, ktoré možno aplikovať hneď a s okamžitými efektmi, a tiež o tom, aké opatrenia musíme začať plánovať teraz, aby sa naše školstvo zlepšovalo aj dlhodobo. Druhá - **Kol'ko stojí ľudský život?** je zase prierezovým pohľadom na to, ako ekonómia ráta hodnotu ľudského života a ako sa tieto výpočty aplikujú na ekonomické náklady pandémie COVID19 v niektorých štátoch.

Koronavírus síce zatvoril brány škôl, **nezastavil** však **vzdelávanie**. **Aj my v INESS sme sa rozhodli preniesť časť nášho vzdelávania do online priestoru** a spracovať pre učiteľov ekonomie a občianskej náuky kapitoly z učebnice *Ekonómia v 31 hodinách*. Nájdete ich na webe Ekonomickej olympiády. Každá téma obsahuje niekoľko základných vysvetlení a pojmov, video a tiež online test. Poslednou časťou je spracovanie eseje na tému danej kapitoly. Témy zverejňujeme vždy na webe, testy budú dostupné pre všetkých registrovaných učiteľov v tohtoročnej Ekonomickej olympiáde.

Na sociálnych sieťach sme zverejnili niekoľko nových epizód vášho obľúbeného **ekonomického vlogu Na vršku** a určite si vypočujte aj náš nový podcast **INESS na DNES**, ktorý pripravuje naša nová kolegyňa Ina Sečíková. Spovedá v ňom mojich kolegov na tie najaktuálnejšie témy.

Prajem vám inšpiratívne čítanie (a možno aj sledovanie alebo počúvanie),

Richard Ďurana

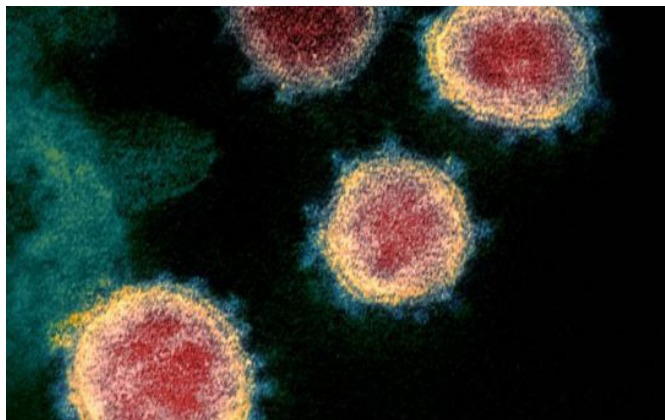

Obsah

Editorial	1
Obsah	2
COVID-19 Manifest pre Slovensko	3
Prvý pacient - zdravotníctvo	4
Ako bude chutiť recept na zdravotníctvo?	4
Prečo musia byť rúška drahé	5
Do akého rána sa zobudíme?	6
Koronavírus môže ochromiť školstvo, ale nie vzdelávanie	6
Ako (ne)pomôcť ekonomike	7
Reforma školstva potrebuje prírodnú katastrofu	8
Noemova koronavírusová archa	9
Ako pomôcť živnostníkom aj firmám naraz	10
Reakcia na vládny balík pomoci	11
Nový život s koronavírusom	11
Neposúvajte horúci zemiak ďalej	12
Zákonník práce do koronakrízy	12
Zdravotníctvo 2021	13
Haló, aj nezamestnanosť zabíja	14
O otváraní obchodov musí rozhodnúť politik	14
Česká vláda podáva ruku, ktorá nie je jej	15
Nezľahčujme dopady opatrení	15
2 % pre INESS	16
Publikácie	17
Projekty a podujatia	18
INESS knihy	20

COVID-19 Manifest pre Slovensko

Ako by malo Slovensko v najbližších týždňoch postupovať

Pripraviť detailný plán na zatváranie alebo otváranie hospodárstva

- Rozhodovanie o blackoute, regionálnom obmedzovaní ekonomickej aktivity, ale ani otváraní lokálneho hospodárstva či škôl by nemalo byť ad hoc založené na pocitoch či výsledkoch porád štábov. Musí byť výsledkom presne stanoveného postupu v prípade dosiahnutia zmeny vopred stanovených indikátorov. T.č. plán bude automatizovaný, zmeny nebude treba ďalej spochybňovať vo verejnej či politickej diskusii.
- Takými indikátormi môžu byť napr. denné prírastky infikovaných, relatívne zastúpenie infikovaných a trend vývoja v definovanom regióne, množstvo lokalít s čerstvým výskytom, priemerná miera nakazenosti na 1000 testovaných, vypočítané hodnoty R_0 , ukazovatele miery nákazy v okolitých krajinách, aktuálne voľná kapacita v nemocniciach, a pod.
- Vzhľadom na potenciálny ekonomický dopad je nevyhnutné pripraviť alternatívne modely vývoja k jedinému súčasnemu modelu vypracovanému IZP.
- Ekonomiku treba otvoriť čo najskôr, nie až keď bude vyliečená posledná nakazená osoba.

Dobudovať infraštruktúru testovania

- Koronavírus tu bude mnoho mesiacov, možno rokov, preto je potrebné okamžite dobudovať dostatočné kapacity a početné odberové tímy v spolupráci so súkromnými laboratóriami, armádou a Ministerstvom vnútra. Pre zvyšovanie odberových kapacít začať nových zdravotníckych pracovníkov.
- Masívne testovanie nielen symptomatických pacientov alebo ľudí, ktorí prišli do styku s infikovanými, ale aj náhodné celoslovenské testovanie na odhaľovanie skrytých ohnísk nákazy. Automatické pravidelné testy pre pracovníkov v zdravotníckych zariadeniach, domovoch dôchodcov, školách a podobne.
- Odber na test na koronavírus by sa mal stať rutinnou súčasťou vyšetrenia u všeobecného lekára (prípadne inak zabudovaný do štandardnej prehliadkovej rutiny) minimálne počas najbližšieho roka.
- Umožnenie súkromného testovania s povinným informovaním ÚVZ o výsledkoch.

- Zavedenie alarm systému: spustenie vopred zadefinovaného algoritmu reakcie (okrem karantény a dohľadovania napríklad aj zvýšenie náhodného testovania v danej komunite) pri záchyte pozitívneho jedince.
- Sledovanie zmeny pohybu obyvateľstva na základe anonymizovaných dát od telefonických operátorov, prípadne Google, využitie súkromných iniciatív a aplikácií v snahe čo najviac spresniť priebežné odhady R_0 .

Pripraviť plán operatívnej karantény

- Plošné obmedzenia pohybu, ekonomickej aktivity či dokonca blackoutu je potrebné čo najskôr nahradiť operatívnou lokalizovanou karanténou. Postup použitý vo Wuhane ako regiónu s veľkou hustotou obyvateľstva je pre Slovensko s vidieckym charakterom nesprávny. V prípade potreby je možné operatívne uzatvárať dediny, jednotlivé mestá, prípadne menšie územné celky (viď prípad Litovel v susednom Česku).

Vytvoriť kritéria a pravidlá čistenia verejných a spoločenských priestorov

- Rovnako kritériá a pravidlá pre maximálnu naplnenosť ľuďmi.
- Toto sa týka aj exteriéru, t.č. parkov, terás, ihrísk a pod.

Zabezpečiť základný príjem občanom, ktorí nemôžu pracovať

- Využívať existujúci dávkový systém (dávka v hmotnej núdzi, podpora v nezamestnanosti a pod.), ktorý najrýchlejšie dostane dávku na miesto určenia.
- Na tento účel prioritne využívať aj eurofondy.
- Decentralizovať pomoc ľuďom v núdzi a zapojiť do nej samosprávy.

Uľahčiť ekonomický reštart Slovenska

- Zjednodušiť pravidlá a podmienky začiatku a konca pracovných pomerov a začiatku podnikania.
- Deregulovať a debyrokratizovať, čo najviac rozviazať ruky súkromnému sektoru. Podnikateľské objavovanie krízových/post-krízových príležitostí bude kľúčovou zložkou ekonomického reštartu krajiny. Deregulácia a nízke daňovo-odvodové zaťaženie zrýchli cestu k predkrízovej výkonnosti hospodárstva (samozrejme, v prípade mnohých sektorov ako napr. automotive, bude rýchlosť závisieť aj od regenerácie silných európskych ekonomík).
- Dočasne pozastaviť kontrolné úkony alebo radikálne prehodnotiť prísnosť regulácií (hygiena, BOZP, plemenárske inšpekcie a pod.)

iness.sk, 6.4. 2020

Prvý pacient - zdravotníctvo

Martin Vlachynský

Novej vláde vôbec nezavidím. Prídete so zoznamom reforiem, opatrení a slušnou dávkou ambícií - a miesto toho ste požiarnikom, ktorého hlavnou starostou je, aby tu o tri mesiace nebolo 20 000 nových bezdomovcov, aby chodili dôchodky a aby ste nemali polovicu zdravotníkov v karanténe.

V zdravotníctve boli veľké ambície a bolo ich treba. Večné dofinancovanie, nedostatok sestier a niektorých lekárskejších špecializácií, neporiadky v dátach, v liekoch, no roboty ako na kostole. Realita je však taká, že nový minister sa bude musieť obracať ako vrtuľka (a roztáčať aj ministra financií), aby sme v roku 2021 mali aspoň také zdravotníctvo, ako bolo v roku 2019.

Zdravotné poisťovne už bijú na poplach. Niet sa čo diviť. Už rozpočet 2020 bol zostavený mimoriadne optimisticky. Rast príjmov vychádzal z vysokého rastu miezd, z úspor hodnoty za peniaze (kto ich bude implementovať uprostred zúriacej pandémie?), na druhej strane neboli zarátané náklady exekúcií, dobehy niektorých kontraktov z poskytovateľmi, suma sumárum - štartovacia diera bola niekde okolo 100 miliónov eur a viac. Do toho prichádzajú dramatické výpadky príjmov. Z mnohých zamestnancov sa kvôli PN a OČR (alebo nebudaj strate zamestnania) zrazu stali poistenci štátu, za ktorých po novom štát neplatí nič, keďže od roku 2020 sa rozpočtuje jedna celková suma za poistencov štátu a nie platba za jednotlivého poistenca. Krok, ktorý sme [opakovane kritizovali](#), sa vypomstúje hneď v prvom roku. Výpadok v toku hotovosti spôsobí aj odklad platby odvodov pre časť zamestnancov, nehovoriac o chystanom odpúšťaní odvodov.

Možno sa niekomu zdá, že sa podarí ušetriť niečo na prevádzke - nemocnice sú aktuálne poloprázdne a ambulancie úplne prázdne. Veľkú časť výdavkov však tvoria mzdy, a odložené operácie a vyšetrenia nebudú odložené naveky, naviac nemocnice fungujú na rozpočtoch. Nemalé výdavky majú nemocnice aj s ochrannými pomôckami a úpravami oddelení. Aj poskytovatelia budú musieť hľadať kompromis. Vid' [nedávne požiadavky ambulancií](#), ktoré nakoniec skončili nateraz mierom v podobe 75% paušálu miesto platieb za (neexistujúce) výkony, aspoň s jednou poisťovňou. Otázne je, ako budú hľadať kompromis dlhodobu podvyživené nemocnice, keď im o dva mesiace vypršia kontrakty s poisťovňami.

Ak má niekto predstavu, že zdravotné poisťovne si ako iné poisťovne tvoria nejaké rozsiahle rezervy, či zaistenie, je na

omyse. V systéme zdravotného poistenia sa platby vyjednávajú vždy tak, aby dokázala prežiť tá najslabšia poisťovňa. Ostatné dve si vďaka tomu môžu paberkovať nejaký zisk, ten je však vo výške niekoľkých denných výdavkov na zdravotnú starostlivosť. Štátna VŠZP by v roku 2018 vedela zo zisku financovať zdravotnú starostlivosť 10 dní, Dôvera 9 dní a Union 8 dní.

Poisťovne samozrejme nejaké rezervy majú. Účtovné závierky za rok 2019 neboli zverejnené, ale rok 2018 končila VŠZP s hotovosťou 65 miliónov, Dôvera s hotovosťou 63 miliónov a Union 74 miliónov. Jeden týždeň fungovania slovenského zdravotníctva stojí zhruba 100 miliónov. A ak ste si všimli, že najmenšie rezervy v pomere k veľkosti má štátna poisťovňa, všimáte si správne. VŠZP so sebou nesie biľag 112 miliónovej straty z roku 2016 a v „dobrých časoch“ počas prvej polovice roka 2019 generovala stratu. Keď začnú problémy, začnú práve tam.

Samozrejme, peniaze dokážu zázraky. Akurát že miesto ročnej diery 100+ miliónov eur tu máme mesačnú dieru 100+ miliónov eur. Ministerstvo financií sa tak už musí pripravovať na to, že stovky miliónov nepôjdu len na kurzarbeit, ale aj na rýchle dofinancovanie zdravotníctva.

SME, 17.4.2020

Ako bude chutiť recept na zdravotníctvo?

Martin Vlachynský

Zdravotníctvo si v 120 stranovom programovom vyhlásení vyslúžilo 9 strán. Sú v PVV nejaké pozitívne, či negatívne prekvapenia?

Hneď na začiatku sa nevyhne kliše o tom, že prvoradá musí byť zdravie občanov a že dôležitá je vlastnícka prítomnosť štátu. Hoci štát kontroluje nadpolovičnú väčšinu poistného trhu a zhruba 80 % lôžkového fondu v nemocniciach, mýtus o súkromníkoch, ktorí si rozobrali zdravotníctvo, a bezmocnom štáte žije naďalej.

Kľúčový bod vyhlásenia sa nachádza vo vete: „Vláda SR zadefinuje štandardnú zdravotnú starostlivosť“. Po tomto väčšina sektora aj odborníkov volá už 15 rokov, no doteraz bez odozvy. Aj toto by sme mohli prehlásiť len za prázdnu programovú deklaráciu, keby ďalšie riadky na tento zámer priamo nenadväzovali. Vláda chce zdravotné poisťovne zaviazat k spĺňaniu kvalitatívnych štandardov a možnosti vyplácať zisk až po „zaplatení objednaných výkonov“. Odhládnuť od nejasnej poslednej podmienky (má snáď niektorá poisťovňa problém s platobnou disciplínou?) to znie ako férový krok. S jedným veľkým otáznikom - čo ak kritériá nebude spĺňať práve štátna poisťovňa? Bude nejaká potrestaná? Podobne vyznieva podmienka, že „ak súčasný systém nebude prinášať hodnotu pre pacienta, bude zvažovaný unitárny systém.“ Štát má plnú regulačnú moc nad systémom a môže ho - nech už má dôvody akékoľvek - nastaviť aj tak, aby pridanú hodnotu neprinášal. Čo potom? Kritériá sú v poriadku, ak budú reálne dopadať na všetky tri poisťovne.

Na štandard priamo nadväzuje aj stať o komerčnom zdravotnom pripoistení. Jeho (ne)vzniknutie bude naviac plne závislé od toho, ako bude zadefinovaný štandard a nadštandard. Ak bude nadštandard extrémne úzky a zároveň obmedzí tvorbu zisku zo štandardu, celé úsilie o zadefinovanie kvality štandardu pre poisťovne stráca zmysel, keďže zo systému ubudne motivácia súťažiť vo zvyšovaní štandardu.

Ambulantných lekárov nepoteší ani podmienka dohodnúť si akékoľvek platené služby do balíka pripoistenia, čo značne skomplikuje ich legálne poskytovanie.

Trocha nejasne vyznieva pasáž o reforme nemocničnej siete. Bude to „stará“ stratifikácia, alebo niečo úplne nové? Zámer vybudovať behom jedného volebného obdobia Rázsochy, Martin, a dve regionálne nemocnice sa v kontexte rozvíjajúcej sa globálnej krízy javí ako mimoriadne optimistický. Rovnako tak plán na zrýchlené zvyšovanie miezd zdravotných sestier, či automatické navyšovanie rozpočtových zdrojov v zdravotníctve.

Chvályhodná je zmienka o zdraví marginalizovaných komunít, ako aj zmienka lepšieho manažmentu pacienta, dobudovania ezdravia, zariadenia Health Technology Assessment agentúry posudzujúcej hodnotu za peniaze zdravotníckych technológií, či väčšie zapojenie pacientov do procesov. Tu ale platí, že napísané bude treba ukázať v realite.

Krokom vedľa je zrušenie doplatkov na lieky pre deti, či dôchodcov. Tieto skupiny sú už dnes chránené veľmi štedrými limitmi spoluúčasti. Ich plošné zníženie na nulu bude znamenať ďalšiu stratu cenných zdrojov a viac plytvania. Prínos tohto opatrenia je na druhej strane nejasný, nie je známe, že doplatky by pre tieto skupiny obyvateľov plošne znamenali problém.

Tento bod zároveň ilustruje celkové vyznenie zdravotníckej časti PVV. Obsahuje mnoho doteraz zanedbaných „taktických“ úloh, ktoré v prípade úspešnej realizácie povedú ku zlepšeniam slovenského zdravotníctva. Opatrenia, ktoré nepovažujeme za prínosné pre efektívnosť, či pre pacienta, najmä posilňovanie politického a byrokratického rozhodovania prostredníctvom monopolu štátu, sú napísané skôr defenzívne a ponechávajú otvorené dverka na diskusiu. Odhliadnuc od nerealistického rozpočtového optimizmu, v PVV nám chýba najmä uchopiteľnejšie vízia zdravotníctva budúcnosti. Jasnejšie rozdelenie solidárnej a „spotrebnej časti“, zodpovednosti štátu a jednotlivca, úlohy verejnej pokladnice a našich peňaženiek, rozdiel medzi pacientom a spotrebiteľom. Nie neustály strach zo „súkromníkov“, ale hľadanie synergie. Prečo miesto vyhánania existujúcich, nehľadať v sektore priestor pre nových investorov? Pretože budúcnosť, v ktorej štátne, odvodmi a daňami financované zdravotníctvo už nemusí zvládnuť riešiť

rakovinu, pandémie aj zlomené malíčky, sa nečakane rýchlo priblížila.

Nie je tradíciou slovenských programových vyhlásení predstavovať takéto vízie. Veríme ale, že nejaký priestor na jej predstavenie a zrealizovanie sa v nasledujúcich štyroch rokoch nájde.

iness.sk, 20.4. 2020

Prečo musia byť rúška drahé

Monika Budzák

Koronavírus zasiahol svet nepripravený. Chýba zdravotnícky materiál, respirátory a rúška sa v obchodoch vypredali ako teplé rožky pred sviatkom. V tejto hrozivej situácii ešte aj ich ceny pohoršujúco vystrelili do nebeských výšin. Hoci mnohí krútia hlavou nad toľkým „hyenizmom“, vysoké ceny by nás nemali prekvapovať.

Ceny v ekonomike zohrávajú dôležitú úlohu. Slúžia ako semafor pre výrobcov. Keď je cena rúška nízka, pre mnohých výrobcov svieti červená, čiže sa im neoplatí investovať čas a kapitál do výroby. Sústreďujú sa na výrobu iných statkov a služieb, ktoré v danom čase na trhu chýbajú. Ako vedia, ktoré produkty chýbajú? Opäť im to signalizuje cena. Keď začne cena rúšok na trhu stúpať, signalizuje podnikateľom ziskovú príležitosť. Aj tí, čo by za iných okolností neboli ochotní predávať rúška, ich teraz šijú doma a predávajú cez internet. Zoberme si aj príklad Zornice, ktorá je známym domácim výrobcom košiel z Bánoviec nad Bebravou. Prispôsobila sa potrebám trhu a rúška dodá štátu v cene 2,25 eura za jeden kus, čo je rozhodne vyššia ako bežná „nepandemická“ cena. Napriek tomu sú ľudia za túto možnosť vďační.

Bez toho, aby na trhu s rúškami pre nich zasvietila zelená vo forme vyššej ceny, by vyšší dopyt a vzácnosť tohto statku neboli jasné. Predstavme si situáciu, kedy ostanú ceny rúšok nemenné (prípadne zmrazené). Prvým efektom je, že pri nižšej cene sa daný tovar vypredá oveľa skôr (aj vy by ste si asi kúpili rovno 10 ks rúšok po 1 eure ako 10 ks po 25 eur). Druhým efektom by bol nedostatok rúšok tam, kde sú najviac potrebné. V zariadeniach pre seniorov by sa tak mohlo stať, že namiesto rúška za 20 eur, by nemali žiadne, keďže by ich nemali odkiaľ získať. Vzhľadom na zraniteľnosť tejto skupiny je drahšie rúško lepšie ako žiadne.

Internetom sa tiež šíria obrázky ponúk respirátorov za 100 € alebo aj viac. Rozčuľovať sa nad týmito cenami má asi taký význam, ako krútiť hlavou nad cenou Ferrari. Tieto inzeráty obvyčajne ponúkajú desiatky, stovky kusov, lenže Slovensku chýbajú milióny kusov. Predajca drahých respirátorov ale za kolabujúce zdravotníctvo nemôže. Môžete si povedať, že sa snaží zarobiť na cudzom nešťastí a v jednom budete mať pravdu. Ľudia majú rôzne morálne nastavenia, to čo je pre jedného hnus, druhému príde normálne. Preto si väčšina ľudí radšej ušije rúško doma. Ekonóm však vidí aj tretiu osobu – zákazníka. Ak sa nájde kupec, ktorý sa akútne potrebuje chrániť, tak práve vysoká cena spôsobila to, že majiteľ respirátorov sa vzdá časti svojich zásob.

Na tabuľu hanby nepíšme mená firiem, ktoré riešia nedostatok dodávaním „drahých“ rúšok na trh. Boli pripravení, zásobili sa a spravili v tejto situácii viac ako im chceme priznať. Ak chceme hľadať nejaký problém, pozrime sa na prsty radšej niektorým politikom, ktorí môžu stav núdze využiť vo svoj prospech a za peniaze daňových poplatníkov. Pochybnosti dnes vyvoláva najmä štátny nákup rúšok za milióny eur cez dve novopečené firmy. Preto nezalamujme ruky nad kšeftármi v maloobchode, ale aj v tejto pohnutej dobe radšej stále pozorne sledujeme kroky politikov.

iness.sk, 17.3. 2020

Do akého rána sa zobudíme?

Martin Vlachynský

Je to zhruba mesiac, čo sme opustili „náš“ svet, v ktorom sme sa nebáli navštíviť rodičov, či ísť večer na pivo, kedy nehrozila vlna masívneho prepúšťania a rýchly kolaps verejných financií.

Hoci tento svet zmizol strašne rýchlo a nečakane, zvládame to zatiaľ obstojne. Ľudia expresne nahodili rúška, robia strategické nákupy a na ulici sa obchádzajú, ako by to robili odjakživa. Možno preto, že veríme, že aj Koronavírus zmizne z televíznych obrazoviek a ostane len jednou z mnohých zdravotných nepríjemností, ktoré postihujú homo sapiens.

Epidémia bude skúškou charakterov – hlavne politikov. Dostávajú do rúk krajinu s červotočmi prežratými verejnými financiami a s tikajúcou globálnou ekonomickou bombou, ktorá nejde deaktivovať precvaknutím správneho drôtu. Väčšina ich voličov o tom nevie, alebo radšej ani vedieť nechce. Vidia rekordne nízku nezamestnanosť, prudko rastúce platy, 13. dôchodky – a chcú, aby to tak ostalo.

Zároveň dostávajú do rúk mocné zbrane. Možnosť zakázať, či prikázať v takých oblastiach spoločenského bytia, v akých si to už 30 rokov nepamätáme. Hoci štát pandémie (ktorá začala ešte minulý rok) zastihla nepripravený, bez materiálu aj bez stratégie, aktivuje rozsiahle právomoci v hospodárskom aj spoločenskom živote. Ľudia to pokorne a bez reptania prijímajú, pretože ide o životy ich a ich blízkych. Čo im aj ostáva – v oblasti verejného zdravia má štát dlhodobý monopol a pokusy o paralelné riešenia potláča.

Nočná mora o epidémii sa ale raz skončí a krajina sa prebudí do nového rána. Aké bude? Epidémia môže byť generátorom inovačných riešení v mnohých oblastiach – školáci zisťujú, že učiť sa dá aj inak ako sedením v triede, obce a komunity objavujú cesty k osamelým dôchodcom, firmy si požičujú zamestnancov a expresne upravujú výrobu, médiá spúšťajú obrovské osvetové kampane...

Ale môže to skončiť aj inak. Temná strana (politická) sily je lákavá. Cenové regulácie, zoštatňovanie, výrobné príkazy, obmedzenie slobodného pohybu, monitorovanie. Vláda začína z nuly. Tak jej držíme palce, aby sa rozhodla správne.

HN, 23.3. 2020

Koronavírus môže ochromiť školstvo, ale nie vzdelávanie

Róbert Chovanculiak

Žiaci a študenti majú veľa možností učiť sa z domu kvalitnejšie ako v škole.

Na Slovensko dorazil koronavírus a boli zatvorené všetky školy. Od základných až po vysoké. Doma tak ostalo približne 450-tisíc detí zo základných škôl, 200-tisíc zo stredných a niečo pod 100-tisíc študentov z univerzít. Sú títo žiaci a študenti odsúdení na vzdelávací pôst, kým sa nedostanú naspäť do tried za lavice? Nie nutne. Na internete je voľne dostupných vzdelávacích materiálov na tony. Začnime od tých najmladších.

Na [českej verzii Khan Academy](#) sú stovky kurzov pre všetky deti od tých najmenších. Žiaci z prvého stupňa sa môžu napríklad učiť základné počty a aritmetiku. Nájdete tu aj základy algebry, geometrie a diferenciálnych počtov. Takže na svoje si prídu aj maturanti.

Úlohy a výučbu pre najmenších nájdete aj na stránkach [Matika.in](#).

Okrem toho existuje množstvo užšie zameraných projektov, ktoré ponúkajú komplexné učebné materiály pre celé predmety. Najlepším príkladom je [projekt Lepšia Geografia](#), kde sú spracované netradičné aktivity, projektové zadania, námety na pokusy a experimenty, kvízy, hry a podobne. Všetko dostupné z pohodlia domova cez internet. Autor Lepšej Geografie sprístupnil počas epidémie bezplatne veľkú časť materiálov.

Ak dieťa nevidia mapy, ale skôr počítače, nie je nič ľahšie ako zaregistrovať sa na platforme [Kidscode.sk](#) alebo [Code.org](#), kde sú kurzy programovania aj pre tie najmenšie deti od šiestich rokov. Alebo pre stredoškóľakov funguje [Akadémia Programovania](#), ktorú prevádzkuje Aj Ty v IT.

Oveľa viac tipov, trikov a linkov nájdete na facebookovej skupine Zavretá škola - ako učiť doma, do ktorej sa prihlásilo za jeden deň viac ako 2 000 pedagógov, riaditeľov škôl, ale aj rodičov. Pod hashtagom #zavretaskola môžete nájsť množstvo zdrojov na online vzdelávanie všetkého druhu, všetkých vekových kategórií. V Českej republike sa podobnej iniciatívy chytila Česká akadémia vied, ktorá zverejnila hashtag #veda_na_doma, pod ktorým denne zverejňuje príspevky s tipmi na domáce pokusy, online výstavy a e-zdroje.

Oveľa väčší priestor a výber majú vysokoškóľáci. A to vďaka fenoménu MOOC (Massive open online course), teda masovým bezplatným online kurzom. Ich história sa začala písať v roku 2012 a do dnešného dňa na tých najpopulárnejších (Coursera, edX, a Udacity) študuje spolu viac ako 110 mil. študentov, je zapojených 900 univerzít a môžete si vybrať z viac ako 13-tisíc kurzov, 820 certifikátov a dokonca 50 plnohodnotných diplomov. Študovať sa dá naozaj všetko, čo vás napadne. Od histórie, umenia až po programovanie, databázy a chémiu. Navyše tieto tisíce kurzov pripravovali celé tímy odborníkov v tých najprestížnejších univerzitách sveta. To, čo máte doma dostupné na pár klikov, tak nie je obyčajné vzdelanie, sú to tie najkvalitnejšie kurzy od tých najpovolanejších ľudí.

A nie je náhoda, že internetové kurzy sú kvalitnejšie ako tie vo vašej lokálnej škole. Je to z rovnakého dôvodu, prečo bude mať celovečerný hollywoodsky film lepší scenár, kvalitnejšiu výpravu, hercov, produkciu, réžiu a efekty než vaše lokálne divadlo. Ten dôvod sa volá hraničné náklady. Pri divadelnom predstavení alebo klasickom vyučovaní sú hraničné náklady pomerne vysoké. Herci na doskách, ktoré znamenajú svet, alebo herci za katedrou musia opakovať svoje predstavenie pre každých pár desiatok alebo stoviek divákov a ich výkon sa tak ťažko škáluje. To neplatí pre hollywoodske filmy. Tie stačí spraviť raz kvalitne a následne hraničné náklady na jedného alebo miliónového diváka sú prakticky nulové. Vďaka tomu si môžu hollywoodske filmy a online kurzy na najlepších univerzitách dopriať investovať do kvality.

Táto dvojmesačná skúsenosť nás tak naučí, že vzdelávanie už zďaleka nie je len o škole. Že dnes je atraktívnych, interaktívnych, kvalitných zdrojov vzdelávania na internete neúrekom. A to pre všetky vekové kategórie. Čo z toho vyplýva pre verejnú vzdelávaciu politiku? Otvoriť viac priestor pre paralelné a alternatívne vyučovacie možnosti, zjednodušiť domáce vzdelávanie (homeschooling) a pozrieť sa, či potrebujú dospelí študenti naozaj tráviť toľko rokov a času v školách. Inými slovami - potrebujeme naozaj na Slovensku 35 vysokých škôl so 115 fakultami, kde sa týždeň čo týždeň odohrávajú lokálne

divadelné predstavenia, pričom na pár klikov máme dostupné špičkové hollywoodske trháky?

Denník N, 18.3. 2020

Ako (ne)pomôcť ekonomike

Martin Vlachynský

Tak rýchlo oslavy volebného víťazstva na Slovensku ešte asi neskončili. Z ekonomiky, kde politici lopatou rozdávali sociálne balíčky, zvyšovali príplatky ku mzdám, či zastropovali dôchodkový vek, skočí nová vláda rovno do situácie, keď budú hroziť reťazové bankroty, masové prepúšťanie a rozpočtový deficit, aký sme už roky nevideli.

Vláda bude stáť pred križovatkou a bude sa musieť rozhodnúť, ktorým smerom sa v prístupe ku kríze vydá. Budú to politicky drahé a manažérske náročné, ale účinné kroky, alebo to nevydržia a sklznú k sérii rýchlych populistických opatrení, ktoré sa na ekonomiku prilepia na dlhé roky a budú ju ťahať dole?

Zodpovedné riešenia sú také, ktoré akceptujú, že nebude možné všetkých zachrániť. Nehovorím samozrejme o pacientoch, ale o firmách. Sociálny štát v minulosti preniesol cez zákonník práce a iné regulácie veľkú časť sociálneho bremena na zamestnávateľov. V normálnych časoch s tým podnikatelia dokážu fungovať, v kritických však nie. Globálna pandémia nie je „prekážka na strane zamestnávateľa“. Štát musí zasiahnuť a prevziať veľkú časť bremena späť na seba. To znamená pokryť aspoň časť mzdových nákladov - alebo akceptovať rozsiahle prepúšťanie.

Takisto prichádza k veľkému narušeniu toku hotovosti v podnikoch, čo im spôsobí ťažkosti pri platení úverov, či nevyhnutných prevádzkových nákladov. Veľa firiem sa behom chvíle prepadlo do straty, nemajú „sadlo“, z ktorého by štát mohol odrezávať. Preto považujem za správne uvažovať aspoň o posunutí splatnosti niektorých daní a preddavkov.

Takéto opatrenia nebudú lacné. Budú naopak pekne drahé. Preto zodpovedný politik musí mať jasné rozpočtové priority. Rozdávať sa v najbližšom období nebude, lebo nebude z čoho. To, čo sa rozdávať nedávno začalo, sa musí prehodnotiť a osekať. Musíme byť pripravení na to, že sa situácia môže premeniť aj na finančnú krízu a že rozpočtové deficity nepôjde sanovať v ľubovoľnej výške.

Naopak, zodpovedný politik sa musí vyvarovať dlhodobých zákazov, príkazov a obmedzení. V týchto týždňoch a bez prípravy okúsia chuť toho, aké je to prikázať, čo sa môže vyviezť a čo nie, čo sa má vyrábať, koľko to má stáť a kto si to môže kúpiť. Opojný

pocit z toho, že tvojej firme, alebo odvetviu poskytnem dotáciu a jeho zase nie. Lebo to tak cítim! Politik môže nadobudnúť pocit, že ekonomika by vlastne takto mala fungovať stále. Je to obrovské riziko, ktoré si musíme ustrážiť.

Ešte horúca sada spoločných ekonomických opatrení starej a novej vlády vyznieva skôr na tej pozitívnej strane. Ale objavujú sa aj znepokojivé záblesky, ako nápad zregulovať niektoré ceny. Sledujme teda pozorne, čo sa bude diať. Aby nám tu po talianskom scenári nevypukol aj scenár venezuelský.

SME, 24.3. 2020

Reforma školstva potrebuje prírodnú katastrofu

Róbert Chovanculiak

V auguste roku 2005 zasiahol pobrežie USA hurikán Katarína a doslova zmietol zo sveta mesto New Orleans. Okrem obydlí, prevádzok a tovární zničil aj miestne školy. Ako vyzeralo školstvo v New Orleans pred hurikánom Katarína? Ako po prírodnej katastrofe. Len ju nespôsobil prírodný živý, ale ľudské inštitúcie.

Je známe, že v USA dosahuje mnoho mestských školských okrskov alarmujúco zlé výsledky. Ale odborníci na vzdelávanie označovali ten v New Orleans za „najhorší z najhorších“. A to na všetkých frontoch. S korupciou to bolo také zlé, že FBI si tam otvorila lokálnu pobočku v budove miestnej školskej rady. Desiatky miliónov dolárov chýbali v účtovníctve, zamestnanci kradli počítače, vybavenie tried a dokonca aj klimatizácie. Školskí autobusári používali kreditky na čerpanie nafty, ktorú potom predávali kamionistom a riaditelia škôl čerpali financie na mzdy zamestnancov, ktorí tam už dávno nepracovali. FBI nakoniec usvedčila z korupcie 30 „veľkých rýb“ vo vzdelávaní. Medzi nimi aj prezidenta miestnej školskej rady za prebratie úplatku 140 tisíc dolárov.

Tieto peniaze potom chýbali vo vzdelávaní. Školy boli doslova v dezolátnom stave. Našincovi na získanie lepšej predstavy bude stačiť, ak napíšem, že žiaci si tam nosili vlastný toaletný papier do škôl. Učitelia pravidelne chýbali na hodinách a neboli dostupné učebnice. Asi tušíte, aké boli výsledky žiakov: hrôzostrašné. Na dvoch tretinách škôl dosahovali žiaci výsledky pod „minimálnym štandardom“ z písania, čítania a počítania.

Priemerný žiak v New Orleans dosahoval horšie výsledky ako skoro 75 % detí v USA. Len 3 z 5 detí zmaturovalo a menej ako 1 z 5 sa dostalo na vysokú školu.

Tento hrôzostrašný stav školstva tam nepadol z neba a nenastal zo dňa na deň. O potrebe reformy školstva sa tam rozprávalo - ako v celom USA - od začiatku 80. rokov, keď bola publikovaná správa „Národ v ohrození“ (A Nation at Risk). Problémom je, že sa o tom len rozpráva. A keď sa už niekomu podarilo prísť s niečím hmatateľným, tak veľmi rýchlo skončil - bol odídený zo svojej funkcie. Ak náhodou neskončil, tak bola jeho reforma osekaná a skončila ako bezzubá zmena. Pýtate sa, kto by chcel vedome brániť tomu, aby sa chudobným deťom z mestských štvrtí dostalo kvalitného vzdelania? Takto vedome nikto. Avšak pravda je taká, že status quo tam vyhovoval veľkému počtu ľudí - nazvime ich záujmové skupiny. V americkom školstve patria medzi dve najväčšie záujmové skupiny miestne školské rady a odborové organizácie učiteľov.

Ľudia v týchto organizáciách určite nechcú vedome ubližovať deťom. Oni len zastupujú záujmy seba a svojich členov. A preto sa stavajú proti každej zmene, ktorá by ich mohla ohroziť. To je koniec koncov dôvod, prečo vôbec vznikajú záujmové skupiny. Školská rada sa tak nechce vzdať svojej moci nad školami, nad financiami a nad riaditeľmi škôl. Odborová organizácia chce lepšie podmienky pre učiteľov, vyššie mzdy a benefity a predovšetkým stabilitu a istotu práce. Toto všetko však z logiky veci nabúrava každá poriadnejšia reforma školstva. Či už chcete obísť celú byrokraciu, zaviesť financovanie školstva cez vzdelávacie poukazy a dať tak financie priamo rodičom; alebo chcete zakladať slobodné školy, ktoré nepodliehajú miestnej školskej rade, alebo nebodaj chcete do systému vniesť zodpovednosť za výsledky a odmeňovať učiteľov a školy podľa výsledkov ich práce. To znamená - niektorým učiteľom osekať benefity a zrušiť istotu zamestnania. A to sa záujmovým skupinám nepáči a preto k žiadnej veľkej reforme nemohlo dôjsť. Presnejšie povedané, nemohlo dôjsť v New Orleans až do momentu, kým neudrel na pobrežie hurikán Katarína.

Ten neodplavil iba školské budovy, ale aj záujmové skupiny a mohol tak začať jeden z najväčších prirodzených experimentov v školstve na svete. Hurikán napáchal také škody, že prakticky všetci obyvatelia mesta museli z neho ujsť. S rodičmi ušli aj ich deti a s nimi aj učitelia. Bez obyvateľov neboli dane a bez daní nemohla miestna školská rada vyplácať mzdy učiteľom. Takže ich prepustila a jej existencia stratila na dôležitosť. Plus bez učiteľov neboli poplatky pre odborovú organizáciu a tá sa dostala do módu hibernácie. Z ničoho nič tak prestali fungovať dve najväčšie záujmové skupiny.

Ľudia zodpovední za vzdelávanie v štáte Louisiana odrazu uvideli v meste New Orleans mocenské vákuum. A náhodou boli vo funkciách jednotlivci, ktorí si povedali, že toto je ich životná príležitosť. Zo začiatku nevedeli, čo presne chcú, ale vedeli čo nechcú - nechceli obnoviť staré školstvo. V dňoch a mesiacoch po katastrofe preto nezačali hľadať riešenia ako vrátiť veci do poriadku, ale ako vytvoriť nový poriadok. Nemali však vôbec jasnú predstavu, ako má vyzeráť nové školstvo. Vedeli len, že oni z úrovni štátu nevedia riadiť školy a očividne to nevedela ani miestna školská rada. Rozhodli sa preto dať autonómiu a zodpovednosť za riadenie škôl samotným školám a postupne spraviť zo všetkých škôl v meste tzv. charterové školy.

To konkrétne znamenalo, že štát nezasahoval charterovým

školám do ich školských programov, inštrukcií, kurikula, učebných materiálov, testov, ročného kalendára ani denného rozvrhu, prijímania a prepúšťania učiteľov, odmeňovania za výkon a hodnotenia učiteľov, podmienok zamestnávania, certifikácie učiteľov a administrátorov, ich platov a benefitov, dôchodkového veku, kolektívnych zmlúv, rozpočtu, nákupov do školy, obstarávaní a opráv alebo rekonštrukcií.

Táto radikálna zmena otvorila priestor pre iniciatívy všetkého druhu. Aktivizovala sa domáca občianska spoločnosť, ale aj rôzne združenia, asociácie a nadácie z ostatných štátov USA. Keď bola zhodená inštitucionálna kotva záujmových skupín a otvorená cesta pre autonómne školy, začali ich tu zakladať mnohé národné siete charterových škôl alebo nadácie Gatesa či Bloomberga a pripojili sa aj učitelia z Teach For America. Mocenské vzduchoprázdno tak ukázalo, čo sú skutočné náklady záujmových skupín - iniciatíva, ktorá nie je vidieť. Lebo sa o ňu nikto ani nepokúsi. Terry M. Moe, autor knihy *The Politics of Institutional Reform*, nazýva tieto neviditeľné náklady „druhá tvár moci“ a aplikuje ich práve na reformu školstva v New Orleans. Sú to všetky tie pokusy o reformu a opravu nefunkčných inštitúcií, ktoré sa ani nezačnú, pretože ich autori očakávajú, že by boli okamžite zhodené zo stola a ich snaha by vyšla navivoč. Tieto náklady moci sa ťažko merajú a vyčíslujú, lebo z definície nie sú vidieť. Ale práve katastrofy a následne prirodzené experimenty ako ten po hurikáne Katrina umožňujú na chvíľu spozorovať všetku tu aktivitu, ktorá je možná, ale v rámci politickou mocou obmedzeného sveta ju nevidno.

A aké sú výsledky tohto nevidaného experimentu? Spomínaný podiel detí, ktoré dosahujú aspoň základnú úroveň vedomostí, vzrástol medzi rokmi 2006 a 2013 z 25% na približne polovicu a odvtedy plus mínus stagnuje. Ako hovorí klasik: „Not great, not terrible!“. Treba však brať do úvahy socio-ekonomické podmienky detí z New Orleans. Skoro polovica z nich žije v chudobe a viac ako 90% z nich sú Afroameričania. Zlepšenie škôl si pochvaľujú aj samotní rodičia. 90% z nich „silno súhlasilo“ s tvrdením, že považujú za dôležité, že si môžu vybrať školu pre svoje deti. Dve tretiny rodičov považovalo nové školy za lepšie a len 12% ich videlo ako horšie.

Nie všetci sa však z reformy tešili. Mnoho ľudí ostalo sklamaných a nahnevaných - predovšetkým členovia záujmových skupín. Všetci títo by najradšej otočili hodinky o niekoľko rokov dozadu a aj sa o to pokúsili. Ich snaha nebola úplne márna. V USA hrá v školstve dôležitú rolu spomínaná školská rada miestneho okrsku. Jej členov si volia ľudia priamo vo voľbách. Zvyčajne v nich býva dosť nízka volebná účasť okolo 20-30% a zároveň medzi najpochvejších voličov zvyknú patriť učitelia. Hlavnou témou odporcov reformy bolo „vrátenie škôl obyvateľom okrsku pod ich demokratickú kontrolu“. Autonómne charterové školy považovali za nedemokratický prvok. A keďže väčšina obyvateľov New Orleans sú Afroameričania, čo sa nedá povedať o učiteľskom zbore nových škôl, spojili túto otázku aj s rasovou témou. Nakoniec sa im však nepodarilo vyhrať viaceré voľby za sebou a pôvodná reforma ostáva funkčná do dnešného dňa.

Bolo by zaujímavým myšlienkovým experimentom skúsiť sa zamyslieť, ako by vyzeralo vzdelávanie v New Orleans, keby tam nedošlo k prírodnej katastrofe. S veľkou pravdepodobnosťou by vyzeralo rovnako ako pred rokom 2005. Teda plus-mínus rovnako, ako vyzerajú po 15 rokoch všetky zvyšné školské okrsky s extrémne zlými výsledkami. „Druhá tvár moci“ je silná v udržiavaní statusu quo a bránení veľkým reformám. Jeden z

ľudí, ktorí stáli za rozhybaním reformy v New Orleans sa pokúsil o podobnú reformu neskôr aj vo Philadelphii a v Chicagu. Neúspešne. Na týchto miestach im chýbala jedna dôležitá ingrediencia - prírodná katastrofa, ktorá by vymazala záujmové skupiny.

blogN, 8.4.2020

Noemova koronavírusová archa

Martin Vlachynský

Vírus spadol z nebies (alebo pristál na letisku) a zaplavil svet. Vlády po celom svete začali stavať archy, na ktorých sa majú ekonomiky plaviť, kým voda opäť neopadne.

Takýto nejaký pocit mám zo správ o pripravovaných záchranných balíčkoch. Ich rozmery sú biblické a očakávania spasiteľské. Podme si to trochu usporiadať.

Bod prvý - nikto nič nevie

Ešte 6 týždňov dozadu bol koronavírus len vzdialená ázijská patália, ktorú naviac už mali Číňania pod kontrolou. Pred mesiacom ešte mnohí dúfali, že nebude recesia a predpovede 10%-ného poklesu boli „predpoveďami pesimistických analytikov, neopierajúce sa o žiadne fakty.“ Dnes už je v slušnej spoločnosti akceptovateľné čokoľvek od -5% do -30%.

Bod druhý - prepadu sa nedá zabrániť

Keď celý svet bude sedieť tri mesiace na zadku, znamená to, že budeme mať v priemere o štvrtinu chudobnejší rok. Nezmenia na tom nič centrálné banky, úvery, ani investičné balíčky. Dá sa však zabrániť tomu, aby sme si po tých pár mesiacoch nepozabíjali, ale povedali „stalo sa“, vyhrnuli rukávy, odpratali trosky z vírovej tsunami nabok a pokračovali v živote. Na rozdiel od tej tsunami, či vojny, všetky továrne, reštaurácie, hotely, domy a stroje tu budú na jeseň stáť rovnako, ako tu stáli v zime.

Bod tretí - neprežijú všetci

Nemôžeme sa tváriť, že štát na najbližšie mesiace nahradí zákazníkov všetkým reštauráciám, aerolinkám a rezortom. To nie je možné a ani žiaduce. Možno preto, pretože sa treba sústrediť na prežitie verejných financií, aby prišli aspoň 12. dôchodky. Povedzme si to na rovinu, za posledných 20 rokov sme ešte nikdy neboli tak blízko hrozbe defaultu ako dnes. Žiaduce preto, lebo niektoré odvetvia si budú musieť prejsť aspoň dočasnou reštrukturalizáciou. Napríklad intenzita leteckej premávky sa neobnoví dlhé mesiace, ak nie roky a nie je efektívne živiť všetky lietadlá na zemi a tváriť sa, že akože lietajú.

Bod štvrtý - nech prežijú hlavne tí silnejší

V roku 2019 na Slovensku zaniklo 4200 právnických osôb a 52 000 živnostníkov. Zánik podnikania je nevyhnutnou súčasťou fungujúcej ekonomiky. Nemá zmysel teraz všetkých podnikateľov plošne zbombardovať peniazmi. Preto pomoc smerovať cez banky, napríklad formou záruky na časť úverového rizika. Nie že by boli banky v tomto dokonalé (nikto nie je), ale určite vedia lepšie ako úradníci odlíšiť firmu v dočasných problémoch od zombie, ktorá by dotáciu len prepálila a skončila aj tak. Naviac väčšina podnikateľov už nejaký úverový vzťah má, netreba vymýšľať nový kanál. Aj bankári rozumejú, že keď im začnú defaultovať klienti, ďalšími na rade sú oni. Veľkých hráčov uistíme, že po odznení krízy ich tu čaká krajina, kde im vojaci nenapochodujú do fabriky, kde bude fungovať spravodlivosť, kde zákonník práce a minimálna mzda budú zakotvené v realite, že po kríze nedostanú nejakú fajnovú sektorovú daň. Len sa prosím netvárame, že teraz ideme všetky tie svetové korporácie uplatiť, aby tu ostali.

Bod piaty - pandémie nie je prekážka na strane zamestnávateľa

Ak by náš zákonník práce bol flexibilný ako v USA, nebolo by sa o čom baviť. Firmy by teraz masovo prepúšťali a zvyšovali svoje šance na prežitie. To sa v Európe ale nenosí (a mám podozrenie, že aj v USA to budú ťažko prehŕtať), ale zároveň firmy nemôžu v týchto časoch robiť sociálnu politiku. Preto predĺžené OČR, PN, či iné nástroje (pokojne ich nazvime „dávka za neplatené voľno“) majú svoje miesto. Ale nemecký kurzarbeit, ktorý sa spúšťa pri 10% poklese miezd, je šialený a na Slovensku neudržateľný. Takáto dávka má zabrániť sociálnemu kolapsu, nie plne nahradiť 2800-eurovú mzdu senior manažéra. Zároveň nesmie zablokovat presun pracovnej sily. Ruky sú ešte stále potreba v maloobchode, potravinárstve, či poľnohospodárstve. Ak sa podarí znegovať dostatočnú časť nákladov na zamestnancov a udržať úverové linky, doba prežitia veľkej časti zdravých podnikov sa zásadne predĺži.

Bod šiesty - živnostníci

Vedeli, že nie sú zapojení do sociálneho systému, ale nechceme, aby pomreli. Živnostník, či slobodný umelec nie je zamestnanec, ale podnikateľ. Slobodu v možnosti odmietnuť nezaujímavú prácu v korporácii vymenil za menšiu sociálnu ochranu a daňové a odvodové výhody. Pandémiu asi nikto nečakal, no každý živnostník musí rátať s tým, že sa vysype na motorke, dostane infarkt, alebo mu zhorí dielna. Teda, že bude mať výpadok v podnikaní. Toto je však taký koordinovaný (a nepoistiteľný) úder prakticky na celý živnostnícky stav, že má zmysel zasiahnuť. Mala by to byť ale kombinácia odpustených odvodov (napríklad možnosťou ľubovoľnej dĺžky prerušenia živnosti), finančnej dávky a deregulácie, napríklad by sa živnostník mohol krátkodobo zamestnať.

Bod siedmy - investície miesto plytvania

Platí to vždy, ale teraz obzvlášť. Každé euro vynaložené štátom musí dávať zmysel. Inak zahučíme. Kmotríkov štadión, podivné nákupy pre armádu, ešte podivnejšie mýto, nechty pre fitnessy z premiérovej rezervy - to je hádam jasné. Musí sa ísť hlbšie - napríklad diaľničné úseky s minimálnou dopravou vymeniť za opravu ciest prvej triedy a padajúcich mostov. Priemerná mzda 400 000 štátnych zamestnancov je o 200 eur vyššia ako priemerná mzda v súkromnom sektore. Desať miliárd eur z rozpočtu ide na výplaty. Ani štátni zamestnanci sa nemôžu tváriť, že ich sa kríza netýka.

Ale hlavne - testovať testovať a testovať. Funkčný systém včasného záchytu ohnisk ochorenia umožní otvoriť a aspoň čiastočne vrátiť ekonomike život. Bavíme sa o miliardových injekciách tam, kde treba najskôr investovať milióny.

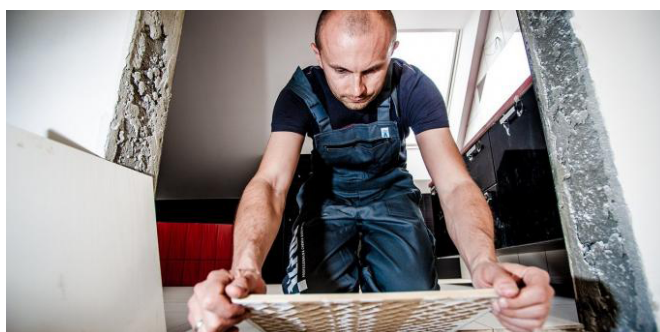
blog SME, 29.3. 2020

Ako pomôcť živnostníkom aj firmám naraz

Martin Vlachynský

Zavretie väčšiny prevádzok maloobchodu a služieb zasiahlo desiatky tisíc živnostníkov, ktorí z večera do rána prišli o príjmy. Pomôcť sa im dá v troch líniách.

Prvá je zjavná - finančné odpustky v podobe znížených/odsunutých/odpustených odvodov a prípadne daní (hoci tie hrajú pre živnostníka o dosť menšiu rolu ako odvody).

Druhou je hľadať možnosti, ako aspoň časti živnostníkov umožniť opäť fungovať, napríklad predajom „cez dvere“.

Tretia cesta je umožniť im dočasne vykonávať inú činnosť. Potravinové obchody, potravinárske podniky, ale aj výrobcovia rúšok či poľnohospodári začínajú hlásiť nedostatok zamestnancov, ktorý sa časom môže ešte zhoršiť. Zamestnanie nových ľudí nie je úplne jednoduché. Nateraz na Slovensku naďalej panuje veľmi nízka nezamestnanosť, keďže mnoho ľudí je na PN či OČR, ale prepúšťanie ešte nezačalo. Zamestnanie nových ľudí je byrokraticky veľmi náročný proces, ktorý zahŕňa veľa podpisovania, prihlasovania a papierovania. Teda niečo, do čoho sa vám v dnešných časoch nechce moc púšťať. No a po tretie - každému podnikateľovi je jasné, že prichádzajú ťažké časy. Zaviazať na seba ďalšieho zamestnanca s potenciálom výpovednej doby a odstúpného budú mnohí vnímať ako príliš veľké riziko.

Živnostníci môžu byť núdzovým riešením. Pre zamestnávateľa predstavujú nulovú byrokratickú záťaž, živnostníkovi stačí vystaviť faktúru. Zároveň si v tejto rizikovej dobe neviaže na krk zamestnanecký pomer. Živnostník by tak bol akýmsi „agentúrnym pracovníkom bez agentúry“. Živnostník by tak získal možnosť zarobiť nejaké peniaze dva či tri mesiace, čo bude mať zatvorenú reštauráciu, alebo obchod.

V tomto momente takýto vzťah nemôže vzniknúť z dvoch dôvodov. Zákon považuje využívanie SZČO na činnosť, ktorá má charakter závislej činnosti za nelegálne zamestnávanie. Na

druhej strane SZČO sú obmedzení zoznamom živností, ktoré majú zapísané vo svojom oprávnení. Preto navrhujeme:

- Predbežne do konca roka 2020 zrušiť ustanovenie zakazujúce využívať SZČO na závislú činnosť
- Okamžite zaviesť predmet „voľná živnosť“ a automaticky ju zapísať všetkým SZČO na Slovensku

Toto riešenie ušetrí zdroje verejnej pokladnice, podporí ekonomickú aktivitu a zároveň umožní ľuďom riešiť svoju situáciu novou prácou.

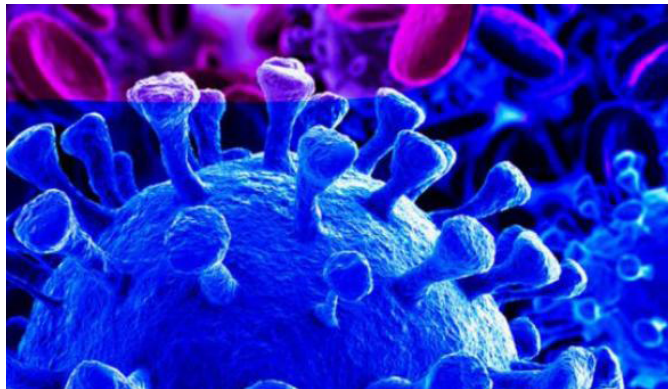
blog Trend, 20.3. 2020

Reakcia na vládny balík pomoci

Martin Vlachynský

Reakcia na otázku redakcie Denníka E na tému vládneho balíka pomoci, zverejnená 1. apríla 2020.

Miestami vyzerajú niektoré opatrenia prekombinované a nebude jednoduché ich rýchlo implementovať, ale oceňujem, že si vláda v tomto momente zachovala triezvy prístup. Nemôžeme sa tváriť, že verejné financie teraz firmám nahradia zákazníkov, výpadky všetkých tržieb a príjmov, že po mesiaci sa to všetko zruší a ekonomika pôjde ďalej, akoby sa nič nestalo. Mnohé odvetvia budú v ťažkom útlme mesiac, niektoré roky. Niektoré odvetvia boli v útlme už v roku 2019. Istá miera reštrukturalizácie je nevyhnutná. Prepúšťaniu sa vyhnúť nedá a čím skôr začne ekonomika absorbovať straty, tým skôr sa z nich bude môcť spamätať.

Vláda by sa mala sústrediť na zachovanie sociálneho zmieru, zachovanie funkčnosti verejných financií, aby dôchodcovia videli aspoň 12. dôchodok, aby fungovalo zdravotníctvo či bezpečnosť. To samotné bude stáť obrovské peniaze. Priama pomoc firmám by mala byť limitovaná (hoci súčasný model hranice 200-tisíc eur je dosť kontroverzný) – nemôže byť úlohou verejných financií nahradiť 80 % mzdy senior manažérovi s tritisícurovým platom – a nemala by demotivovať firmy od spustenia racionalizačných opatrení.

Odklad daní a odvodov vrátane DPH a maximálne využitie eurofondových zdrojov by mali prichádzať v prvom slede. Vláda by mala túto situáciu využiť na uskutočnenie dávno odkladaných reforiem, napríklad školstva, zefektívnenie komunikácie verejných inštitúcií či odstránenie nánosov zbytočných regulácií

v podnikateľskom sektore. Hlavne automatický skokový nárast minimálnej mzdy a príplatkov v roku 2021 bude robiť veľké problémy. Pod tlakom sa to robí najlepšie a čím menej sa po reštarte budú firmy potýkať o zbytočné regulácie, o to lepšie.

Už sa bavíme o miliardovej pomoci, ale stále mi chýba dotiahnutie prvého kroku – kontrola pandémie. Tisíce testov stále neprichádzajú. Nevidno žiaden plán spúšťania ekonomiky založený na jasných číslach. Pri akej počte pribúdania nakazených sa znovu otvorí to alebo ono? Aké fázy to bude mať? K akému dátumu budú spustené okresné odberové miesta, ako bude fungovať dlhodobé vyhľadávanie a izolácia potenciálne nakazených? Budú sa riešiť lokálne zákazy alebo len celoštátne?

Momentálne mám pocit, akoby politici rozhodovali na základe naslineného prsta vystrčeného do vetra. Napríklad pondelkové znovuotvorenie niektorých obchodov – boli splnené nejaké parametre? Aké?

Denník E, 1.4. 2020

Nový život s koronavírusom

Juraj Karpiš

Zavrieme na pár týždňov oči a ľudí do domáceho väzenia. Potom ich otvoríme a vírus bude preč? Tak to nefunguje. Áno, videl som aj čínske čísla a ani ja im neverím – gigantická kontinentálna Čína má vraj podobný počet nových pozitívnych ako drobunký čínsky Hong Kong? Rituálna ekonomická samovražda bez želaného efektu. Stačí jeden nakazený prebehliak od susedov, a sme opäť na začiatku. Zavrieme to tu ešte raz? To už aj potravín bude toľko, koľko sa predchádzajúcej vláde podarilo zabezpečiť ochranných zdravotníckych pomôcok či testov.

Slovensko nie je Wuhan. Slovensko nie je ani Bratislava. Optimálne riešenie pre hlavné mesto je iné ako pre Pribylinu. Zavretie celej krajiny je u nás, kde polovica obyvateľstva žije na vidieku, pohodlným vzdaním sa zodpovednosti zo strany zodpovedných. Namiesto zabitia ekonomiky zatvorením celej krajiny sa tu dá primitívnymi prostriedkami operatívne podľa potreby uzatvárať jednotlivé dediny, prípadne regióny, kde sa vírus premnoží. Tak, ako to urobili susedia v českej Litvli.

S novým koronavírusom sa budeme musieť naučiť žiť. Bude s nami možno roky. Náhly obrat v podobe plošne dostupnej vakcíny alebo zoslabnutie vírusu považujem za málo pravdepodobnú výhru v lotérii. A na nej nemôže nik zodpovedný stavať štátny rozpočet ani prijímať opatrenia. Cieľom snaženia by nemala byť nula nových pozitívne testovaných, ale ich čo

najmenšie množstvo pri fungujúcom ekonomickom živote. Tak, aby to náš zdravotnícky systém zvládol.

Že sa to dá, si možno pozrieť v Južnej Kórei. Tam to zvládli za dva týždne. Kórejskí politici si to neuláhčovali zavretím miest, firiem či obchodov. Nezavreli ani reštaurácie, nieto celú ekonomiku. Štát dôsledne informoval obyvateľstvo, masívne testoval a poctivo dohľadával blízke kontakty chorých. V boji s koronavírusom má Južná Kórea svojich občanov za partnerov, nie väzňov. Jadro nákazy sa podarilo odizolovať, mimo neho sa ale vírus postupne šíri populáciou. Pomaly, kontrolované, okolo 100 nových prípadov denne na desaťnásobne viac obyvateľov než má Slovensko. Na COVID-19 tam zomiera neporovnateľne menej ľudí ako v ostatných vyspelých krajinách zasiahnutých vírusom. Fungujúca sieť testovania v kombinácii s operatívnou karanténou umožní skorý návrat k normálnemu životu. Teda k takmer normálnemu. Bez hromadných akcií a s rúškom na ústach v prípade pohybu medzi inými ľuďmi.

Áno, viem že ten náš štát takmer mesiac práve v týchto oblastiach zlyhával. To ale ešte automaticky neznamená, že to je u nás zlé. Modely sú zlé, čísla z reálneho sveta sú prekvapivo dobré. Aj čo sa týka ťažkých prípadov, aj čo sa týka podielu pozitívnych testov na celkovom počte testov. U nás je to posledný týždeň v priemere 4 % podobne ako v Taiwane, Singapure, Kórei a Nemecku, v Čechách, kde za dva dni spravia viac testov, než náš štát zvládol za posledný mesiac, 5,5 %, v Taliansku takmer 25 % a Španielsku drastických 50 %. Drobné zmeny majú exponenciálny dopad na šírenie vírusu. My sme pred pár týždňami urobili zmeny zásadné. Ľudia nosia rúška, umývajú si viac ruky a správajú sa k sebe ako k potenciálnym nosičom vírusu. To má zásadný vplyv na jeho šírenie, ktorý sa musí prejavíť aj v číslach.

Skorý návrat k normálnemu životu nie je voľba, ale nutnosť. Teda ak nemá viac ľudí zomrieť na následky chudoby alebo z nedostatku zdrojov na liečbu iných diagnóz. Pri otvorení bude dôležité umožniť ľuďom pracovať. Štát by mal spraviť všetko preto, aby kto chce, ten aj pracovať mohol. Na byrokráciu bude čas, keď raz bude lepšie. Zlé časy totiž hrozia aj keby sme zvládli všetky domáce úlohy na jednotku. Ekonomická depresia, defaulty štátov a inflačné peniaze sú dnes predstaviteľné scenáre. Preto je dnes kľúčové hľadiť ďalej, než len na pár mesiacov dopredu. O rok nemusí byť nie na 13. ale ani na 12. či 11. dôchodok.

.týždeň (rozšírený), 6.4. 2020

Neposúvajte horúci zemiak ďalej

Martin Vlachynský

V podnikateľskom sektore prebieha boj o život. Titulky novín zaplňajú odkazy zamestnávateľov o tom, že vládny balíček je nedostatočný. Pochopiteľne – asi v žiadnom štáte nevystúpili zamestnávateľia na tlačovej besede s tým, že: „už stačí, už netreba viac!“

Na jednej strane je to pochopiteľné. Nech bude štátna pomoc akákoľvek grandiózna, aj tak ostane ekonomika posiatá mŕtvymi a zomierajúcimi podnikmi. Na strane druhej, aj štátny rozpočet má

začiatok a koniec – a ten koniec nemusí byť v úplnom nedohľadne.

Preto sa niektoré opatrenia snažia byť šalamúnske. Aj pomôcť, aj pošetriť napnutý rozpočet. Problémom však je, že rýchle, lacné a fungujúce riešenie sa hľadá ťažko. A tak mnohé opatrenia sú len posúvaním horúceho zemiaku do rúk, ktorých majiteľ zatiaľ veľmi nekričal.

Uvedme len dva príklady. Prvým je nútené odpúšťanie komerčných nájomov, s ktorými vláda už niekoľko dní koketuje. Druhým je chystané prenesenie zodpovednosti za nespotrebovanú elektrinu na dodávateľa, ktoré je medzi siedmimi čerstvými požiadavkami zamestnávateľov.

V oboch prípadoch príde k preneseniu (v prípade nájomov len čiastočnému) nákladov na prenajímateľa, resp. dodávateľa. Ako keby sa predpokladalo, že nájomca, či spotrebiteľ elektriny sú na tom automaticky horšie, ako prenajímateľ, či dodávateľ. To ale samozrejme nevieme – takýmto rozhodnutiam o „pomoci“ nepredchádzajú prakticky žiadne analýzy dopadov. A aj keby, nevieme, či by sa ich úlohy po zavedení týchto opatrení nevymenili. V prípade prenájmov by „len“ hrozili problémy so splácaním úverov majiteľmi nehnuteľností. V prípade energetiky sa môže narušiť delikátny reťazec vzťahov odberateľ-dodávateľ-distribútor-producent s dnes ťažko odhadnuteľnými následkami.

Aké je rozumnejšie riešenie? Po prvé, nechať to na vzájomnú dohodu. Zmluvné strany najlepšie vedia, aká je ich situácia a podľa nej môžu prehodnotiť kontrakt. Každému v tejto krajine je už v tomto momente jasné, že „business as usual“ skončil a podmienky sa budú musieť prehodnocovať. Masový bankrot zákazníkov nie je ani v záujme prenajímateľov, ani dodávateľov.

Podruhé, tam, kde treba pomôcť nad rámec takýchto dobrovoľných dohôd, nech zasiahne transparentne štátny rozpočet. Ukryvanie skutočných nákladov a presúvanie strát nie je dobrá stratégia. Generuje trhliny v zmluvných vzťahoch. Odháňa potenciálnych investorov od daného sektora. Tieto trhliny môžu v systéme rezonovať následne dlhé roky.

Trend, 9.4. 2020

Zákonník práce do koronakrízy

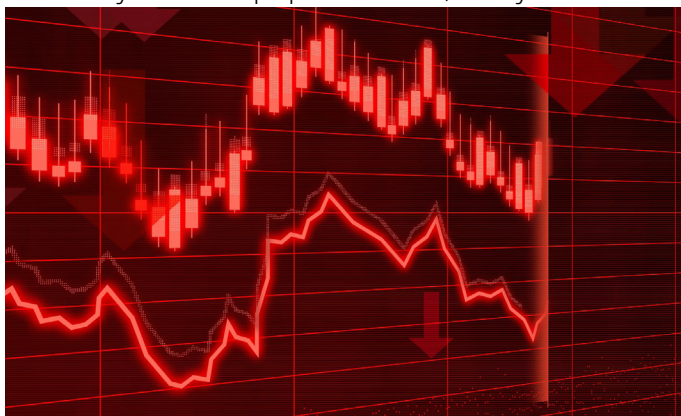

Róbert Chovanculiak

Koronavírus skôr či neskôr opustí Slovenskú republiku. To, čo po sebe však zanechá, však nebudú len ľudské tragédie. Naša malá, otvorená ekonomika zažije najväčší prepád v jej histórii.

Počas poslednej krízy z roku 2010 sa na Slovensku vyšplhala nezamestnanosť na 15 %. To, že prekročíme tento rekord, sa dnes zdá byť tutovka. Otázkou len je, kde sa to číslo zastaví. A hlavne, čo môžeme spraviť, aby to číslo začalo aj následne klesať.

V politickom marketingu boli posledné roky na Slovensku v znamení hesla: „sociálne balíčky zaplatia súkromní zamestnávateľa“. Politici sa predbiehali v tom, kto využije dobré časy na väčší zásah do zákonníka práce. A tak sa stalo, že máme rekreačné poukazy, zvýšené príplatky, odvody z dohôd alebo extrémne vysokú minimálnu mzdu. Ak by ste hľadali zhmotnenie tejto politiky v jednom čísle, tak je to číslo 35. Sme na 35. mieste zo 41 krajín v Indexe pružnosti zamestnávania. Predminulý rok sme sa prepadli o 6 miest, minulý rok o 3 miesta.

Na Slovensku odborári využili príležitosť a svoje predstavy namiesto do kolektívnych zmlúv rovno s politikmi pretlačili do plošného zákonníka práce. Výsledkom je, že máme zákonník práce ako keby každý zamestnávateľ na Slovensku mal čierny cylinder, cigaru, veľkú fabriku a účtovné a právne oddelenie. A pritom väčšinu Slovákov stále zamestnávajú malé a stredné podniky. Tie malé a stredné podniky, ktoré už pred koronakrízou dosahovali nízku ziskovosť a hlásili problémy s rýchlo rastúcimi nákladmi práce. Ktoré mimochodom medzi rokmi 2008 a 2018 vrástli o 66%, čo je tretí najrýchlejší rast v EÚ.

Ešte pred pár mesiacmi mnoho obhajcov minimálnej mzdy argumentovalo rastom produktivity práce. Tento rok nás čaká nevídaný prepád HDP. To je inými slovami nevídaný prepád produktivity práce. Nebude stačiť zrušiť šialený zákon o naviazaní minimálnej mzdy na 60% priemernej mzdy. Žiadny momentálne uzákonený rast minimálnej mzdy 12,5 % budúci rok nebude. Odvážny a úprimný minister práce vysvetlí ľuďom, že minimálna mzda pôjde dole. Nie je to niečo nemysliteľné. Zažili to pred pár rokmi v Grécku.

Odvážny a úprimný minister práce taktiež vysvetlí ľuďom, že ak nechceme na Slovensku zakonzervovať najbližšie roky šialenú vysokú nezamestnanosť, musíme spružniť náš zákonník práce. A to nie preto, aby sme potešili zamestnávateľov, ale aby sme vôbec dali možnosť nezamestnaným. Rozsiahly zákonník práce a prísne regulácie sú totižto najväčší nepriateľ nezamestnaných.

SME, 7.4. 2020

Zdravotníctvo 2021

Martin Vlachynský

Obete rôznych nehôd väčšinou hovoria: „Stačila sekunda a celý život sa mi zmenil.“ Aktuálna „nehoda“ s koronavírusom síce netrvala sekundu, no rýchlosť, akou zmenila spoločenské nastavenie v mnohých oblastiach, je šialená. Pred pár mesiacmi sme sa bavili o stratifikácii, inovatívnych liekoch či o výstavbe Rázsoch. Dnes počítame pľúcne ventilácie a krabice s rúškami.

Moderné zdravotníctvo nie je predsa o infekčných chorobách. Tie sme po druhej svetovej vojne prenechali Ázii a Afrike. Moderné zdravotníctvo je o kardiakoch, diabetikoch či onkológií. O ambulate, jednodňovej chirurgii a individuálnom prístupe. Nie o tisícok postelí a kamiónoch respirátorov.

A predsa, pandémie je tu. Pripomenutie si infekčných chorôb však neznamená, že chronické zase zmiznú. Ak malo slovenské zdravotníctvo včera obmedzené zdroje, zajtra ich bude mať ešte obmedzenejšie. Zlaté ekonomické časy sa skončili s veľkým rachotom.

Súčasná situácia však potvrdzuje, že to nie je až tak veľmi o peniazoch. Aj relatívne bohaté talianske zdravotníctvo sa v priebehu mesiaca zosypalo. Je to o schopnosti reagovať. Ako je možné, že štát, ktorý si monopolizoval starostlivosť o verejné zdravie pod príslubom väčšej efektivity a zodpovednosti, si všimol prebiehajúcu pandémiu až koncom februára? Že odvtedy nebol schopný zvýšiť mieru testovania, posilniť telefonické linky, rozbehnúť domáce odbery už po pár dňoch? Neschopnosť vyrobiť poriadny web či informovať negatívnych testovaných je už len čerešničkou. Či aj to sa zvalí na „sprivatizované zdravotníctvo“, kde štát „nemá kompetencie“?

Škoda teraz plyvať kritikou, priestoru na ňu bude ešte dosť. Nový minister sa bude musieť pozrieť na priority v novom svetle. Veľké investičné akcie – Rázsochy, 25 nových nemocníc? Zachovanie súčasnej valorizácie miezd? Otvorenejší vstup inovatívnym liekom? Možno, ak sa vláda kompletne vzdá výdavkových ambícií vo všetkých ostatných rezortoch. No zbytočné nádeje by som neživil. Skôr to vyzerá, že nastane celofrontálne usmernenie. Ani preto nerozumiem aktuálnemu agresívnemu ťahu na bránku niektorých zväzov. Kríza sa týka všetkých.

Našťastie, dá sa odniesť aj niečo dobré. Pacienti zrazu zisťujú, že nie je až také nutné 12-krát do roka navštíviť lekára. Z ničoho tu vznikla telemedicína, aspoň cez telefón. A poisťovne expresne prešli k jej akým-takým úhradám. Zrazu sa dá objednávať k lekárovi na konkrétny čas. Iní zase objavili čaro ereceptov. Roky sa len teoretizuje o plávajúcich lôžkach, a tu nemocnice flexibilne

menia celé oddelenia. Verejné aj súkromné masmédiá robia obrovskú osvetovú kampaň. Zdravotnícke povolanie získava u verejnosti (a azda aj u budúcich študentov) kredit. A čo je možno najdôležitejšie, slovenský poistenec si spomenul, že za svoje zdravie je v prvom rade zodpovedný on sám. Šije si rúška, meria teplotu, vzdeláva sa a nebojí sa vytiahnuť pár vlastných eur z peňaženky na prevenciu. Ak nebudú peniaze, nový minister môže stavať v roku 2021 lepšie zdravotníctvo aspoň na tomto.

Zdravotnícke noviny, 9.4. 2020

Haló, aj nezamestnanosť zabíja

Róbert Chovanculiak

V USA stratilo prácu v priebehu dvoch týždňov viac ako 6 mil. ľudí. V susednom Rakúsku vzrástla nezamestnanosť zo 4% na 12%. Na Slovensku máme stále platný zákon, podľa ktorého budúci rok vzrastie minimálna mzda o rekordných 12,5%. Nikto to ešte nepovedal nahlas, ale pod rúškom tmy sa u nás odohráva to isté ako v Rakúsku. Od paniky nás delí len pomalosť vykazovania štatistík úradmi a hrubý zákonník práce. Skôr či neskôr sa však budeme musieť pozrieť novej realite do očí. Čo potom?

Slovenská ekonomika je extrémne závislá od zahraničného dopytu. Do zahraničia predáme tovary a služby za dvojnásobok toho, čo ako domácnosti za rok spotrebujeme. V marci sa prepadol dopyt po automobiloch vo veľkých krajinách ako Francúzsko alebo Taliansko o viac ako 70%, apríl nebude lepší a ani vízia nasledujúceho polroka nie je ružová. Automobilky sú pritom špička ľadovca, ktorý zamestnáva 150 000 ľudí. Miera nezamestnanosti na Slovensku pôjde hore. Rekord 15 % z poslednej krízy bude ohrozený. Čo s tým?

Slovenská vláda nedokáže nahradiť vypadnuté tržby zo zahraničia. Tak obrovskú sumu si ani nemôžeme požičať. Na strane exportérov a ich dodávateľov tak či chceme alebo nie, dôjde k poklesu tržieb, prevádzky aj zamestnanosti. Tu urobí vláda najlepšie, keď po prehraní núteného zatvárania, nechá ruky vo vreckách. Naopak vláda toho môže veľa spraviť pre vnútornú ekonomiku a jej život. Tu je práce ako na kostole, keďže poslednú dekádu sa išlo na zotrvačnik.

V prvom rade je potrebné uvoľniť ruky zamestnancom a zamestnávateľom, nech spoločne hľadajú priestor na vytváranie

hodnoty. Po posledných vláдах ostali na trhu práce hrubé nánosy regulácií, príkazov a povinností, ktorými si politici robili politickú kampaň. V dobrých časoch išlo o nepríjemnosti. V zlých časoch to budú prekážky naštartovania vnútornej ekonomiky.

Ak by ste chceli získať približný obraz, koľko týchto prekážok majú zamestnávateľia a zamestnanci pred sebou, tak sa stačí pozrieť na Index pružnosti zamestnávania. Tento rok sme obsadili 35. miesto zo 41. krajín. Pred dvoma rokmi sme sa prepadli o 6 miest. Minulý rok o 3. miesta. Naši bratia Česi sú na 8. mieste. Otázka tak neznie či, ale kde začať so sekaním prekážok.

Napríklad zrušiť naviazanie minimálnej mzdy na 60% priemernej. A nejde len o vyššie spomínaný rast minimálnej mzdy v roku 2021. V ten už neveria ani najzarytejší odborári. Minister práce sa musí zamyslieť, či sme to posledné roky extrémne neprehnali s jej zvyšovaním a či by nebolo na mieste minimálnu mzdu zreálniť súčasným podmienkam. Stručne povedané ju znížiť. Na východe Slovenská máme okresy, ktoré sa len včera vyhrabali z 15 % miery nezamestnanosti a teraz sa tam prepadnú znova a ešte oveľa hlbšie. Zákaz pracovať pod mzdové náklady skoro 800 eur je pre nich likvidačný. Doslova. Aj nezamestnanosť zabíja.

iness.sk, 10.4. 2020

O otváraní obchodov musí rozhodnúť politik

Martin Vlachynský

O otváraní obchodov majú vraj rozhodnúť epidemiológovia a nie ekonómovia. Paradoxne, ako ekonóm súhlasím s druhou časťou tvrdenia, ale nie s prvou. Máme systém parlamentnej demokracie a bremeno rozhodovania by malo byť na pleciach voleného zástupcu, nie expertokracie.

Experti pre rozhodnutie dodávajú informácie. Epidemiológovia vedia odhadnúť, akými cestami a ako rýchlo sa v rôznych situáciách epidémia môže šíriť. Ekonómovia zase povedia, aký pokles životnej úrovne spôsobia rôzne opatrenia, čo to bude znamenať pre budúce dôchodky, či akými krokmi (ne)udržať podniky pri živote.

Obe skupiny sa môžu myliť a aj sa očividne mýlia. Na jednej strane predikcie s pol miliónom nakazených Slovákov a tisíckach pacientov na jednotkách intenzívnej starostlivosti sa po mesiaci ukazujú ako prestrelené o niekoľko rádov, na druhej strane môžu ekonómovia všetky svoje ekonomické predikcie zo začiatku roka pohádzať do smetiakov. Informácie od expertov nie sú slovo božie a politik musí posúdiť ich váhu.

Druhý faktor je, že experti sú expertmi na svoju oblasť, ale rozhodnutia o otváraí či zatváraní prevádzok majú široké dosahy. Niektorí musia rozhodnúť o tom, čo je dôležitejšie. Rozhodovanie „niečo za niečo, alebo ako my ekonómovia hovoríme „trade-off“. Je dôležitejšie zabrániť stovkám nových infekcií, alebo čo najskôr rozbehať fungovanie ambulancií a špecializovaných vyšetrení? Každý mesiac má zhruba 3 000 Slovákov diagnostikovanú rakovinu. Pri koľkých z nich už získala rakovina mesačný náskok, pretože sa nedostali na vyšetrenie?

Porovnávať zdravotné dopady epidémie s inými zdravotnými dopadmi je ešte tá ľahšia časť. A čo ešte len, keď musíte porovnávať zdravie s peniazmi. Je dôležitejšie zabrániť 100 odvrátiteľným úmrtiam na COVID19, alebo umožniť, aby 170 000 ľudí dostávalo do konca roka mzdu (to je hodnota miezd z 2% HDP)? Je horšie, keď k súčasným 4 pacientom na JIS pribudne 20 nových, alebo keď pribudne 200 ľudí bez domova?

Na tieto otázky neexistujú presné „expertné“ odpovede. Len rozhodnutie politika, za ktoré sa bude zodpovedať svojim voľcom.

blog SME, 16.4. 2020

Česká vláda podáva ruku, ktorá nie je jej

Eva Schwarzová

Vláda Českej republiky prijala opatrenia Ministerstva pre miestny rozvoj o ochrane nájomníkov neplniacich si svoje záväzky voči majiteľom bytov. V prípade neschopnosti splácania nájmu, v dôsledku epidémie koronavírusu, nesmie byť vypovedaná nájomná zmluva. Ochrana môže trvať najdlhšie do konca júla a splatnosť dlhu má byť podľa ministerstva najneskôr do konca decembra 2020. V takomto prípade sa, v podstate, jedná o bezúročnú pôžičku.

Spomínaný návrh má za cieľ pomôcť nájomníkom, ktorí sa dostali do finančných problémov a ochrániť ich od problémov s bývaním. To ale nevyrieši problém ako taký. Vytvárame tu precedens zachraňovania úzko definovanej časti obyvateľstva na úkor inej. Neschopnosť platiť nájom bude ľuďom potvrdzovať úrad práce. Metodika avšak nie je zrejma a rozlišovanie medzi nezamestnanými, zamestnanými so zníženou mzdou, kurzarbeitom, živnostníkmi, ktorým poklesol príjem ale dostali jednorazový príspevok od vlády nie je definovaný. Vzniká tu priestor na zneužívanie ochrany, ktorý by aktuálnej situácii skôr uškodil než pomohol. Platný Občiansky zákonník poskytuje ochranu nájomníkom aj v prípade neplatenia si záväzkov. Vlastník je povinný poskytnúť nájomníkovi lehotu k náprave. K

vystahovaniu prichádza najskôr až za 6 – 12 mesiacov.

Vlastníkom bytov ich odmena prináleží, a množstvo z nich sa na tieto príjmy spolieha. Náklady za nájom má každý človek užívajúci obytný priestor. Pre vlastníkov tieto náklady môžu znamenať napríklad hypotéku, pôžičku a ostatné náklady s vlastníctvom bytu spojené. Pre nájomníkov je to platba, ktorú platia vlastníkov. V roku 2018 náklady na bývanie tvorili 25,3 % celkových nákladov českých domácností.

Finančné problémy by sa len posunuli z jednej časti obyvateľstva na druhú. S ekonomickými krízami treba počítať. Nemôžeme si myslieť, že ďalšej sa už vyhneme pretože budeme múdrejší a skúsenejší. V prípade plošného zachraňovania obyvateľov v čase krízy minimalizujeme motiváciu jednotlivcov šetriť a využiť dobré časy na tvorbu rezerv.

Prežívame náročné časy, nielen zdravotne ale aj ekonomicky. Z tohto dôvodu je dôležitejšie ako kedykoľvek predtým zvažovať kroky, ktoré by mohli na trhu spôsobiť turbulencie s veľkými negatívnymi dopadmi. Nariadenie poskytnutia bezúročného odkladu splátok zasahuje do vlastníckych práv majiteľov bytov. Preto ak príde k diskusii o odklade splátok, je potrebné brať do úvahy aj ich cenu pre vlastníkov.

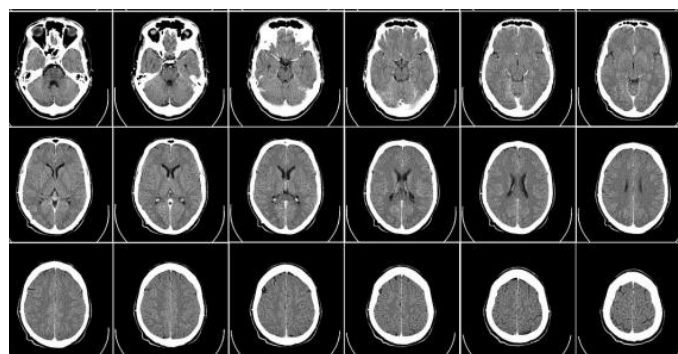
iness.sk, 16.4. 2020

Nezľahčujme dopady opatrení

Martin Vlachynský

Pandémia začala globálnym podcenením rizika, ktoré so sebou nový vírus niesol. V súčasnosti však začínam mať pocit, že situácia sa preklápa. Najmä politici majú tendenciu bagatelizovať dopady ich epidemických opatrení na spoločnosť.

Najľahšie sa ráta život za život, zdravie a zdravie. Takmer nefunkčné ambulance, CT či MR len pre akútne prípady, odložené operácie. Koľko ľudí na to doplatí životom? Každý mesiac sa viac ako 2800 Slovákov dozvie, že majú rakovinu. Voči koľkým z nich už rakovina získala mesačný náskok a voči koľkým dvojmesačný? Skoro 1000 Slovákov dostane počas jedného mesiaca cievnú mozgovú príhodu a skoro 400 zažije akútny koronárny syndróm (ľudovo „infarkt“) a stovky týmto diagnózam podľahnú. Koľkí s prvými varovnými príznakmi odložia návštevu lekára? Môžeme pokračovať zanedbanými existujúcimi psychiatrickými pacientami, neskorým záchytnom iných infekčných chorôb (syfilis, HIV...), či zhoršenou kvalitou pre bolesti chrbtice, neuskutočnené operácie očí, kĺbových implantátov, problémy s chrupom a ďalšími. Češi sa už chystajú rátať sekundárne obete opatrení v

zdravotníctve.

Nezanedbateľný dopad na zdravie a životy bude mať aj ekonomický úpadok. Kým ekonomická kríza v roku 2008 mala značne stlmený dopad na bežných Slovákov (na nezamestnanosť sme boli zvyknutí, akcie nekupujeme a o domy sme neprichádzali), táto kríza hneď od začiatku zasiahla desiatky tisíc bežných ľudí. Doslova z večera do rána sa prepadli zo strednej vrstvy do existenčných problémov, sú pod obrovskou dávkou stresu. Nejde len o týchto ľudí zo skupiny „2% HDP“. Životná úroveň je korelovaná so zdravím naprieč národmi.

Tretou úrovňou sú dopady obmedzení aj na nemateriálne prežívanie našich životov. Strata sociálnych kontaktov vedie k psychickým problémom. Psychické problémy vedú (aj) k samovraždám. Zásadný dopad majú opatrenia na kvalitu prežívania posledných dní u starých ľudí. Štúdia na domovoch dôchodcov zo 7 európskych krajín zistila, že do 1 roka od prijatia zomrie pätina klientov. Na Slovensku toto číslo nepoznáme, ale môžeme odušičť, že lepšie nebude. COVID19 je postrachom domovov (tretina až polovica mŕtvych pochádza z domovov dôchodcov), no zároveň hrozí, že ak zodpovední neprídu s flexibilnejším systémom ako je totálna karanténa, nemalý podiel starkých už nikdy neuvidí svojich blízkych a život dožijú v „bezpečí“ na posteli medzi štyrmi stenami, obsluhovaní ľuďmi v maskách.

Štvrtým dopadom je dopad na našu budúcnosť. Na hodnoty, ktoré našej generácii zabezpečili relatívne slobodný, bezpečný a bohatý život. Politici naprieč svetom pod zámienkou pandémie upevňujú svoju moc, z večera do rána rušia mnohé občianske slobody, uzatvárajú hranice, spúšťajú neanonymné sledovanie občanov, či pripravujú plány znárodňovania. Občan nevie (rovnako, ako to nevie politik), ktoré opatrenia sú účinné a ktoré nezmyselné. Cenu koľkých životov má sloboda? V auguste oslavujeme SNP, v ktorom zahynulo skoro 14 000 ľudí v mene „abstraktných“ hodnôt.

Boj proti pandémie „za každú cenu“ môže stať veľa životov a môže nás stať budúcnosť. Preto je potrebné čo najrýchlejšie otváranie ambulancií, spustenie odložených operácií, ale napríklad aj pomôcť DSS hľadať spôsob ako umožniť návštevy, aj keby mali byť za sklom, či pomôcť ľuďom z 2% vrátiť sa do ekonomického života.

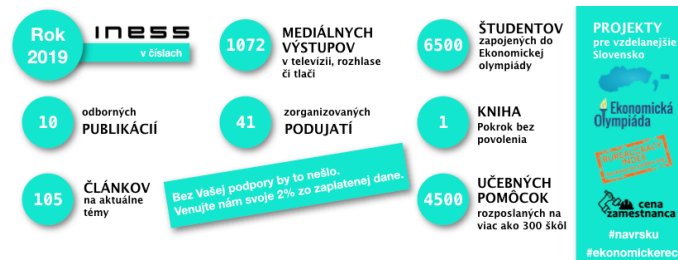
blog SME, 22.4. 2020

2 % pre INESS

V INESS sme len za minulý rok vydali **desiatky publikácií, blogov, vlogov**, zapojili sme **6500 študentov** do Ekonomickej olympiády a spolupracovali sme **so stovkami učiteľov**, ktorí využívajú naše učebné pomôcky Cena štátu. Zorganizovali sme **40 podujatí**, zverejnili portál Cena zamestnanca, vydali knihu Pokrok bez povolenia a bojovali proti nezmyselným návrhom

zákonov ako odvod pre reťazce či rekreačné poukazy. Všetko by sme však nemohli realizovať bez podpory našich priaznivcov. **Aj Vaše 2 % nám pomôžu pokračovať v našej činnosti.** Vďaka Vašej podpore môžeme aj naďalej vzdelávať mladú generáciu a nastavovať zrkadlo súčasným aj budúcim politikom.

Ako na to?

○ Ak ste zamestnanec:

1. Požiadajte zamestnávateľa o vykonanie ročného zúčtovania preddavkov na daň z príjmov a o vystavenie [potvrdenia o zaplatení dane](#).

2. Vyplňte Vyhlásenie o poukázaní 2 % dane. Uvedte vaše meno, rodné číslo, bydlisko, sumu zodpovedajúcu 2% zaplatenej dane a uvedte údaje INESS. [Predvyplnený formulár nájdete tu.](#)

3. Najneskôr do 30. apríla 2020 pošlite/doručte formulár daňovému úradu v mieste vášho bydliska.

Podiel zaplatenej dane je najmenej 3 eurá. Suma sa zaokrúhľuje na eurocenty nadol. Daňovník- zamestnanec môže určiť len jedného príjmateľa.

○ Ak ste živnostník:

Občan, živnostník, či SZČO, ktorý podáva daňové priznanie k daní z príjmov fyzickej osoby za rok 2019, môže priamo v daňovom priznaní poukázať podiel zaplatenej dane do výšky 2 % určenej organizácii. Vo vašom daňovom priznaní [typ B vyplňte XII. oddiel](#).

○ Ak konáte v mene firmy:

V daňovom priznaní pre právnické osoby nájdete VI. časť - Vyhlásenie o poukázaní podielu zaplatenej dane z príjmov právnickej osoby. [Vyplňte údaje INESS](#) (strana 12).

Nakoniec Potvrdenie o zaplatení dane a Vyhlásenie o poukázaní 2 % dane doručte osobne alebo poštou daňovému úradu v mieste vášho bydliska.

Údaje INESS, ktoré potrebujete:

IČO: 30798442

Právna forma: občianske združenie

Obchodné meno: INESS - Inštitút ekonomických a spoločenských analýz

Adresa: Na Vršku 12, Bratislava, 81101, Slovenská republika

Ďakujeme!

INT 2/2020 Čo potrebuje naše školstvo

Slovenské školstvo momentálne hibernuje. Skôr či neskôr sa však deti vrátia do tried. Preto musíme už dnes myslieť na to, ako im zlepšíme podmienky vzdelávania. Aké opatrenia môžeme prijať hneď a s okamžitými efektami? Aké opatrenia musíme začať plánovať teraz, aby sa naše školstvo zlepšovalo aj dlhodobo? Práve na druhú otázku sa snaží načrtnúť odpovede naša nová publikácia INESS na Tému - Čo potrebuje naše školstvo (teraz, ale aj o dekádu).

Navrhujeme inšpirovať sa úspešnými zahraničnými príkladmi dobrej praxe. Posledné dve dekády vlády vo svete umožňujú vznik nového typu slobodných škôl, ktoré majú vysokú autonómiu a zároveň zodpovednosť za zlepšovanie výsledkov žiakov. Tieto nové školy majú častokrát najlepšie výsledky pri vzdelávaní detí zo znevýhodneného prostredia.

Viac sa dočítate v publikácii [TU](#).

INT 3/2020 - Koľko stojí ľudský život?

V tomto momente nenájdeme veľké množstvo dôsledných pokusov o vyčíslenie nákladnosti intervencie voči COVID19. Dôvody sú spomínané vyššie – príliš málo informácií o stratených rokoch života, ako aj finančných nákladoch. Prvé lastovičky však už prileteli.

Populárny blog zaoberajúci sa ekonómiou zdravia spravil [orientačný prepočet](#) pre USA. Náklad na jeden zachránený rok kvalitného života im vyšiel vo veľmi širokom pásme 75 000 – 2 400 000 dolárov. Na ukazovateľ zachránených rokov zdravia (QALY) sa zamerala aj [dánska štúdia](#) inštitútu CEPOS. Spravili dve verzie výpočtu s rôznymi úmrtiami a rôznymi nákladmi ich predchádzania. Na základe toho odhadli, že Dáni platia 350 000 – 1,4 milióna eur za každý zachránený rok kvalitného života.

Dánska štúdia kalkuluje len náklady, ktoré vznikajú úmrtiami. Náklady však vznikajú aj nakazeným, ktorí prežili (pobyt v nemocnici, možné poškodenie orgánov po prekonaní infekcie). Počítajú s nákladmi mortality, ale nie morbiditu (chorobnosti).

Preto sa pozrieme aj na slovenský nákladový model. Bol spracovaný pre potreby Úradu verejného zdravotníctva na GDPR posúdenie oprávnenosti zásahov do ľudských práv a autori zo spoločnosti Lewik nám ho poskytli k nahliadnutiu. Tento model ukazuje, aká je ekonomická hodnota zdravia, ktoré epidémie v súčasnom stave zničí. Pri aplikovaní verzie prvého modelu IZP z 18.3. (môžeme ho označiť za „bezzásahový“, vo výpočte ale model nakrmiti optimistickjšou z troch verzií IZP, ktorá predpokladala cca 0,5 milióna nakazených) autori prišli k hodnote 2,7 miliardy eur. Taká by bola hodnota strateného zdravia, ak by mala nákaza relatívne voľný priebeh a nakazilo sa zhruba pol milióna ľudí. Pri aplikácii modelu IZP z 31.3. , teda modelu so započítanými preventívnymi zásahmi, autori prišli k sume 1,08 miliardy eur. Opatreniami z druhej polovice marca sa teda podarilo „ušetriť“ zdravie v celkovej hodnote zhruba 1,6 miliardy eur.

Publikáciu si môžete stiahnuť [na stránke iness.sk](#).

Projekty a podujatia

Ekonómia na doma

Koronavírus zastavil fungovanie firiem a úradov, zatvoril brány škôl, no rozhodne nezastavil všetky možnosti vzdelávania. V INESS sme sa rozhodli spracovať pre učiteľov ekonómie a občianskej náuky kapitoly z učebnice Ekonómia v 31 hodinách. Každá téma obsahuje niekoľko základných vysvetlení a pojmov, video a tiež online test. Poslednou časťou je spracovanie eseje na tému danej kapitoly. Témy budeme zverejňovať vždy na webe, test bude dostupný pre všetkých registrovaných učiteľov v tohtoročnej Ekonomickej olympiáde.

Pokiaľ ste sa tento rok nestihli zapojiť do olympiády, zaregistrujte sa [kliknutím sem](#). Následne Vám budeme každý týždeň posilať aktuálne informácie k novej ekonomickej téme a heslo do online testu pre vašich študentov.

Témy, ktoré ponúkame v sekcii „Ekonómia na doma“ v najbližších týždňoch (témy zverejnené v čase editovania nájdete aj pod hyperlinkom):

1. Úloha ekonómie
2. Ako funguje trh (1. časť)
3. Ako funguje trh (2. časť)
4. Osobné financie
5. Obchod a podnikanie
6. Ekonómia a štát
7. Medzinárodný obchod

Ekonómia v 31 hodinách je medzinárodne ocenená učebnica ekonómie pre stredoškolákov. Získala prestížne ocenenie London book fair a tiež Templeton Freedom Award. Táto moderná učebnica ponúka didakticky dôsledne spracované základné učivo potrebné pre rozvíjanie ekonomického a podnikateľského myslenia žiakov stredných škôl a napĺňa obsahové štandardy ŠVP v oblasti ekonomického vzdelávania.

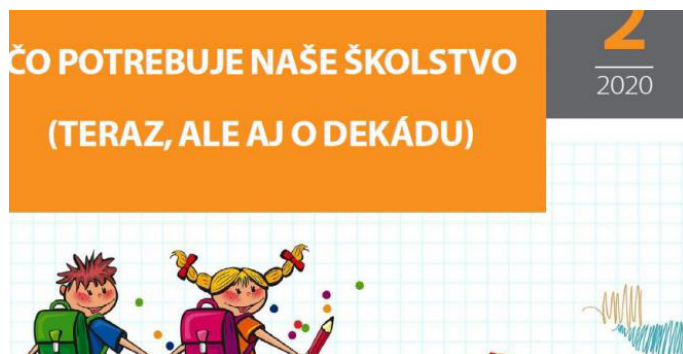
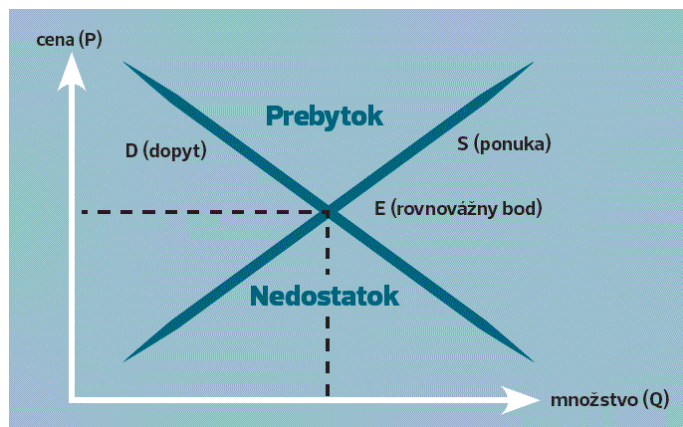
[Objednať si ju môžete TU.](#)

Seminár pre novinárov - Čo potrebuje naše školstvo

15. apríla 2020 sa uskutočnil seminár pre novinárov prostredníctvom aplikácie ZOOM. Témou bola reforma školstva. To momentálne hibernuje. Skôr či neskôr sa však deti vrátia do tried. Preto musíme už dnes myslieť na to, ako im zlepšíme podmienky vzdelávania.

Siedmi novinári si vypočuli prezentáciu, ktorá sa snažila zodpovedať tieto otázky: Aké opatrenia môžeme prijať hneď a s okamžitými efektami? Aké opatrenia musíme začať teraz plánovať, aby sa naše školstvo zlepšovalo aj dlhodobo? Okrem prezentácie sa následne rozbehla aj debata o tom, ako má vyzeráť tá správna škola pre rôzne deti.

Publikáciu, ktorá sa snaží zodpovedať vyššie načrtnuté otázky si môžete bezplatne stiahnuť [tu](#).

Seminár pre novinárov - Zdravotníctvo v PVV

V utorok 21. apríla INESS usporiadal online seminár pre novinárov. Témou bolo čerstvé programové vyhlásenie vlády, konkrétne časť o zdravotníctve.

Analytik INESS Martin Vlachynský prezentoval slabiny PVV, ale aj jeho pozitívne časti.

Seminár pre novinárov - cena života

V utorok 21. apríla INESS usporiadal online seminár pre novinárov. Témou bola nová publikácia *Kol'ko stojí ľudský život?* A otázky späté ekonomickými výpočtami hodnoty ľudského zdravia a života.

Novinári mohli diskutovať o doterajších výpočtoch hodnoty QALY a ďalších v súvislosti s pandémiou COVID19.

Podcast INESS na DNES

K obľúbenému vlogu *Na vršku*, ktorý pripravujú Martin Vlachynský a Róbert Chovanculiak sme pre vás spustili aj nový ekonomický podcast s názvom INESS na DNES. Naša kolegyňa Ina Sečíková sa v ňom s našimi analytikmi rozpráva na aktuálne témy. Dostupný je na podcastových aplikáciách alebo na [YouTube kanáli INESS](#).

Rok
2019

INESS
v číslach

1072

**MEDIÁLNYCH
VÝSTUPOV**
v televízii, rozhlase
či tlači

6500

ŠTUDENTOV
zapojených do
Ekonomickkej
olympiády

10

odborných
PUBLIKÁCIÍ

41

zorganizovaných
PODUJATÍ

1

KNIHA
Pokrok bez
povolenia

105

ČLÁNKOV
na aktuálne
témy

Bez Vašej podpory by to nešlo.
Venujte nám svoje 2% zo zaplatenej dane.

4500

**UČEBNÝCH
POMÔCOK**
rozposlaných na
viac ako 300 škôl

PROJEKTY
pre vzdelanejšie
Slovensko

**Ekonomická
Olympiáda**

**BUREAU CRACY
INDEX**
www.bureau-cracy.org

**cena
zamestnanca**

#navrsku
#ekonomickereci

INESS publikácie

Index zamestnávania 2020 porovnáva pružnosť zamestnávania. Krajiny, kde je nízka pružnosť zamestnávania, obyčajne čelia vyššej miere nezamestnanosti. Cieľom zostavovateľov indexu je rozšíriť verejnú diskusiu o regulácii zamestnávania.

Publikácia **Trojitý zásah minimálnej mzdy** analyzuje jej vplyv v rámci Slovenskej ekonomiky. navrhujeme skrotiť politické. Navrhujeme v nej zastaviť pretekajúce sa v zvyšovaní minimálnej mzdy naviazaním jej rastu na rast produktivity práce.

Publikácia **Kol'ko stojí ľudský život?** obsahuje prierezový pohľad na to, ako ekonómia ráta hodnotu ľudského života a ako sa tieto výpočty aplikujú na ekonomické náklady pandémie COVID19 v niektorých štátoch.

V publikácii **Novelizácie v zdravotníctve: Radšej raz a poriadne?** sa dozviete, ktoré z 11 kľúčových zdravotníckych zákonov boli najviac menené a ktoré roky z obdobia 2004-2019 boli plodné na novelizácie.

Aké opatrenia musíme začať plánovať teraz, aby sa naše školstvo zlepšovalo aj dlhodobu? Práve na túto otázku sa snaží načrtnúť odpovede naša nová publikácia INESS na Tému - **Čo potrebuje naše školstvo** (teraz, ale aj o dekádu).

V publikácii **Chlebom a soľou - Ceny potravín a znížená DPH** sme sa pozreli na faktory, ktoré v súčasnosti ovplyvňujú ceny potravín na Slovensku. Medzi ne patrí aj rastúca minimálna mzda a príplatky, dane z nehnuteľností, či stúpajúce ceny energií. Venujeme sa však aj spôsobu vzniku trhovej ceny.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnávať. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku **zlepeniaze.eu**, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonomia v 31 hodinách** reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVCANULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvy kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete **zdarma stiahnuť** na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné **zakúpiť osobne** v kancelárii INESS (okrem e-knín) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.